

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Zuzana Kucejová

Omeškanie v obchodných vzťahoch a jeho dôsledky

Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce: JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Dátum vypracovania práce: december 2010

„Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracovala samostatne za použitia zdrojov a literatúry v nej uvedených. Práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.“

V Prahe dňa .....

.....

Zuzana Kucejová

Na tomto mieste by som rada vyjadrila svoju vďaku za cenné rady a pripomienky vedúcemu mojej diplomovej práce, pánovi JUDr. Danielovi Patěkovi, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem a podstata omeškania v obchodných vzťahoch.....	2
1.1 Omeškanie dlžníka.....	3
1.2 Omeškanie veriteľa.....	7
2 Dôsledky omeškania v obchodných vzťahoch.....	10
2.1 Právo trvať na riadnom splnení záväzku.....	11
2.2 Nemožnosť domáhať sa splnenia splatného záväzku.....	12
2.3 Právo požadovať náhradu škody podľa všeobecnej úpravy.....	13
2.3.1 Predpoklady zodpovednosti za škodu.....	14
2.3.2 Okolnosti vylučujúce zodpovednosť za škodu.....	17
2.3.3 Vzťah náhrady škody a iných nárokov.....	19
2.4 Prechod nebezpečenstva škody na veci.....	20
2.4.1 Škoda na veci.....	21
2.4.2 Prechod nebezpečenstva škody na veci pri omeškaní dlžníka.....	22
2.4.3 Prechod nebezpečenstva škody na veci pri omeškaní veriteľa.....	24
2.5 Právo na zaplatenie zmluvnej pokuty.....	25
2.6 Právo odstúpiť od zmluvy.....	27
2.6.1 Právo odstúpiť od zmluvy stanovené zmluvou.....	28
2.6.2 Právo odstúpiť od zmluvy stanovené zákonom.....	29
2.6.3 Odstúpenie od zmluvy pri podstatnom porušení povinností.....	30
2.6.4 Odstúpenie od zmluvy pri nepodstatnom porušení povinností.....	33
2.6.5 Odstúpenie od časti záväzku a čiastkového plnenia.....	34
2.6.6 Ďalšie predpoklady a následky odstúpenia od zmluvy.....	36
2.7 Právo na úroky z omeškania.....	39
2.7.1 Právna povaha úrokov z omeškania.....	40
2.7.2 Zmluvná výška úrokov z omeškania.....	40
2.7.3 Zákonná výška úrokov z omeškania.....	42
2.7.4 Vzťah úrokov z omeškania a ďalších inštitútov.....	44
2.7.5 Tzv. harmonizačná úprava úrokov z omeškania.....	46
Záver.....	55

Zoznam skratiek.....	58
Použitá literatúra.....	59
Abstrakt.....	63
Summary.....	65
Zoznam kľúčových slov.....	66

Pozn.: Práca vychádza z právnej úpravy účinnej k 24. decembru 2010.

Úvod

Omeškanie so splnením záväzku je veľmi často sa vyskytujúci jav. Prispieva k tomu v súčasnej dobe svetová hospodárska kríza, ale aj mnohé iné faktory, ktoré sa negatívne prejavujú na schopnosti subjektov obchodných vzťahov plniť svoje záväzky riadne a včas. Jedná sa o závažný problém, ktorý mnohokrát spôsobuje reťazenie jednotlivých omeškaní, keď sa veriteľ alebo dlžník v dôsledku omeškania druhej zmluvnej strany sám ocitne v omeškaní. Pre minimalizovanie dopadov a kompenzáciu strát zákon upravuje nároky, ktoré vznikajú v dôsledku porušenia obchodného záväzkového vzťahu omeškaním. Tieto nároky majú aj povahu sankcie a pôsobia tak ako prevencia porušenia záväzku.

Vzhľadom na môj zvýšený záujem o súkromné právo a predpokladané uplatnenie sa v budúcnosti ako advokátka pokladám za veľmi prínosné zaoberať sa témou omeškania v obchodných vzťahoch a jeho dôsledkami do hĺbky.

V rámci svojej letnej praxe som sa stretávala s problematikou omeškania veľmi často. Dovolím si povedať, že som sa primerane svojim vedomostiam zorientovala v danej problematike, čo je ďalší dôvod, prečo som si vybrala tému omeškania v obchodných vzťahoch a jeho dôsledkov. Cieľom mojej diplomovej práce je nielen naštudovať dostupné zdroje o tejto téme, analyzovať ju a podať o nej systematický výklad, ale aj odhaliť úskalía zákonnej úpravy a vyjadriť k nim svoj názor. Za dôležité považujem aj zoznámenie sa s príslušnou judikatúrou a úpravou omeškania v návrhu nového občianskeho zákonníka. Omeškaním sa budem zaoberať aj v európskych súvislostiach – prostredníctvom smernice Európskeho parlamentu a Rady týkajúcej sa omeškania a jej transpozície do obchodného zákonníka.

Pre obsiahlosť témy a obmedzený rozsah diplomovej práce nie je možné spracovať všetky dôsledky omeškania na rovnakej úrovni, preto sa budem venovať viac iba vybraným.

1. Pojem a podstata omeškania v obchodných vzťahoch

Omeškание v obchodných vzťahoch je následkom porušenia povinností, ktoré vyplývajú z obchodného záväzkového vzťahu. Úprava omeškania v obchodnom zákonníku je komplexná, príslušné ustanovenia občianskeho zákonníka sa preto nepoužijú.

Následkom omeškania v obchodných vzťahoch je vznik sekundárneho zodpovednostného vzťahu. Primárna povinnosť sa mení na povinnosť sekundárnu, ktorá má sankčnú povahu. K odlíšeniu zodpovednosti a sankcie existujú dva prístupy. Prvý negatívne retrospektívny prístup vedie k chápaniu zodpovednostného vzťahu ako zvláštneho druhu zmeny v obsahu záväzku. Druhý pozitívne perspektívny prístup chápe sankciu ako prvok obsahu právneho vzťahu potencionálne prítomný od samého vzniku a spustený až porušením práva¹. Táto odlišnosť v chápaní zodpovednosti a sankcie je odrazom ľudského ponímania povinností vyplývajúcich z obchodných vzťahov, keď jeden subjekt plní svoje povinnosti z princípu a ďalší len pod hrozbou sankcie².

Diel desať časti tretej, hlavy prvej obchodného zákonníka, obsahujúci úpravu omeškania, je nazvaný „Porušenie smluvných povinností a jeho následky“. Podľa môjho názoru tento názov presne nevystihuje rozsah použitia obsiahnutej úpravy. Povinnosti v obchodných vzťahoch sú jednak zmluvné, na ktorých sa strany dohodli, ale omeškание nemožno vzťahovať iba na takto vymedzené povinnosti. Obchodný zákonník upravuje vo svojej všeobecnej aj zvláštnej časti ďalšie povinnosti, ktoré musia subjekty záväzkového vzťahu plniť v prípade, že v rámci dispozitívnej úpravy ich použitie nevyvlúčili³. Dispozitívnym ustanovením sa bude riadiť aj doba plnenia v prípade, že nie je stanovená v zmluve. Práve stanovenie doby plnenia je nevyhnutné pre prípad, aby sa zmluvná strana dostala do omeškania. Z tohto príkladu sa dá dovodiť, že omeškание skutočne nemôžeme vzťahovať iba na porušenie zmluvných povinností. Rovnako nemožno zabúdať ani na obchodné zvyklosti, zachovávané v príslušnom obchodnom

---

¹ Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 4.vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 89.

² Tamtiež.

³ Plíva, S. Prodlení v obchodních vztazích. Obchodní právo. 1995, 10, s. 2.

odvetví, ktoré nie sú v rozpore s obsahom zmluvy alebo so zákonom. Úprava omeškania dopadá aj na vzťahy, ktoré vznikajú jednostranným právnym úkonom, ako napr. prehlásenie o ručení⁴. Porušenie povinností z takto prijatého záväzku môže mať rovnaké hospodárske dopady aké vznikajú pri porušení zmluvných povinností, preto je dôležité aplikovať dôsledky omeškania upravené v zákone aj na tento prípad. Z povahy veci však ako dôsledok nebude pripadať v úvahu odstúpenie od zmluvy.

Okrem všeobecnej úpravy omeškania a jeho dôsledkov v § 365 a nasl. ObchZ sa nachádza čiastková úprava aj u niektorých zmluvných typov. Táto zvláštna úprava má pred všeobecnou prednosť, a preto sa použije primárne.

V občianskom zákonníku sa nachádza úprava omeškania v oddieli treťom časti ôsmej, hlava prvá. Oddiel má názov „Zmeny v obsahu záväzků“. Keďže porušenie záväzku má za následok zmenu v obsahu záväzku, je možné zaradiť úpravu omeškania do rôznych častí zákona ako to môžeme vidieť v prípade občianskeho a obchodného zákonníka.

V návrhu nového občianskeho zákonníka, ktorý má byť všeobecným súkromnoprávnym kódexom, sa nachádza úprava omeškania a jeho dôsledkov v časti štvrtej, hlavy prvej, dielu šesť, oddielu jedna s názvom „Splnení“. Predstavuje to novinku v systematickom zaradení úpravy omeškania a jeho dôsledkov.

1.1. Omeškanie dlžníka

Definíciu omeškania dlžníka zákon upravuje kogentne⁵ v § 365 ObchZ. Dlžník sa dostáva do omeškania, ak nesplní svoj záväzok riadne a včas, a to až do doby poskytnutia riadneho plnenia alebo do doby, keď záväzok zanikne iným spôsobom. Jedná sa o pozitívne vymedzenie omeškania dlžníka, ktoré je doplnené negatívnym vymedzením a to, že dlžník nie je v omeškaní, pokiaľ nemôže splniť svoj záväzok v dôsledku omeškania veriteľa. Toto negatívne vymedzenie nemožno zameniť s

---

⁴ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 246.

⁵ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 263, odst.1.

liberačným dôvodom⁶, keďže pri liberácii už daný právny vzťah vznikol, kvôli určitým okolnostiam, ktoré sú spravidla na zodpovednom subjekte nezávislé, dochádza k „oslobodeniu“ od dôsledkov. Negatívne vymedzenie znamená, že dlžník sa do omeškania vôbec nedostal z príčin na strane veriteľa. Medzi omeškaním veriteľa a nemožnosťou dlžníka splniť svoj záväzok musí byť príčinná súvislosť. Dlžník musí byť pripravený plniť svoj záväzok riadne a včas a je mu v tom zabránené z dôvodu omeškania veriteľa⁷. V prípade, že dlžník je v omeškaní a veriteľ sa do omeškania dostane až následne, po dobu omeškania veriteľa sa zastavuje dlžníkov omeškanie⁸.

Pozitívne vymedzenie je v logickej nadväznosti na ustanovenie upravujúce zánik záväzku, ktoré stanoví, že záväzok zanikne, ak je veriteľovi splnený riadne a včas⁹. Záväzok však okrem toho zaniká aj neskorým plnením¹⁰ a v určitých prípadoch aj vtedy, keď nebol splnený vôbec, a to napr. odstúpením od zmluvy, dohodou strán. V takom prípade zaniká aj omeškanie dlžníka.

Neskoré plnenie je vylúčené pri fixných záväzkoch, z povahy ktorých vyplýva, že veriteľ nebude mať záujem na plnení po stanovenej dobe splatnosti. Omeškaním nastanú účinky odstúpenia od zmluvy priamo zo zákona. Zvrátiť tento dôsledok môže veriteľ tým, že pred uplynutím doby stanovenej pre splnenie záväzku dlžníkovi oznámi, že na splnení záväzku trvá¹¹.

Nie je vyžadovaný žiadny úkon zo strany veriteľa, aby omeškanie nastalo, to nastáva priamo zo zákona. Výnimkou je výzva veriteľa, aby dlžník plnil v prípade, ak doba plnenia nie je určená v zmluve. Bez nej sa dlžník nemôže dostať do omeškania¹².

Omeškanie dlžníka sa môže týkať nie len celého záväzku, ale aj jeho časti. V takom prípade sa dôsledky omeškania vzťahujú iba na túto časť. Odstúpiť od zmluvy

---

⁶ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 387.

⁷ Plíva, S. Prodlení v obchodních vztazích. Obchodní právo. 1995, 10, s. 4.

⁸ Kovařík, Z. in Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp Z. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1450.

⁹ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 324, odst.1.

¹⁰ Tamtiež, § 324, odst.2.

¹¹ Tamtiež, § 349, odst.3.

¹² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. ledna 1995 sp. zn.: 5 Cmo 811/95.

ohľadom časti plnenia, u ktorého nenastalo omeškanie, alebo ktoré už bolo poskytnuté alebo má byť poskytnuté v budúcnosti, je možné len v prípade, že táto časť plnenia nemá pre oprávnenú stranu hospodársky význam bez zbytku plnenia, u ktorého nastalo omeškanie¹³.

Nemusia zároveň nastať ani oba dôvody omeškania. Stačí, ak dlžník nesplní záväzok riadne alebo včas. Nezáleží ani na okolnostiach a príčinách omeškania dlžníka.. Zodpovednosť za omeškanie je objektívna, nevyžaduje sa zavinenie zo strany dlžníka. Rovnaký princíp sa použije aj na dôsledky omeškania dlžníka s výnimkou náhrady škody, kde existuje možnosť liberácie.

Čas splnenia si strany určujú v zmluve, je to buď konkrétny deň, určitá lehota alebo je stanovený spôsob, ako sa čas splnenia určí. V prípade chýbajúcej dohody sa podporne použije obchodný zákonník a to úprava pri jednotlivých zmluvných typoch¹⁴ a následne vo všeobecných ustanoveniach o obchodných záväzkových vzťahoch¹⁵. Ustanovenie § 340 odst. 2 ObchZ stanoví, že veriteľ je oprávnený požadovať plnenie záväzku ihneď a dlžník je povinný záväzok splniť bez zbytočného odkladu po tom, ako bol veriteľom o plnenie požiadaný. Do omeškania sa dlžník dostáva až keď nesplní záväzok bez zbytočného odkladu, prípadne neskôr, ak bola veriteľom stanovená lehota dlhšia. Omeškanie zaniká oneskoreným poskytnutím plnenia, ako bolo spomenuté vyššie.

Riadne plnenie znamená, že plnenie nemá vady, a to faktické alebo právne, a je poskytnuté v mieste a spôsobom, ktorý určuje zmluva alebo zákon pri jednotlivých zmluvných typoch a vo všeobecných ustanoveniach. V prípade vadného plnenia sa dlžník dostáva do omeškania, ktoré trvá, pokiaľ neuspokojí nároky veriteľa z väd tovaru, alebo pokiaľ zmluva nezanikne iným spôsobom¹⁶. Ďalšou podmienkou je, aby

---

¹³ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 347, odst.3.

¹⁴ Napr. zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 416: „Není-li doba dodání zboží smluvena, je prodávající povinen bez vyzvání kupujícího dodat zboží ve lhůte priměřené s přihlédnutím k povaze zboží a místu dodání.“

¹⁵ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 340 a nasl.

¹⁶ Tamtiež, § 324, odst.3.

bolo plnené veriteľovi, iba vtedy záväzok zaniká¹⁷. Tretej osobe môže dlžník plniť s účinkom zániku záväzku len na základe zmluvy alebo zákona.

Otázne však je, pri porušení akých povinností sa dlžník dostáva do omeškania? To, že nie každé porušenie zmluvy zakladá omeškanie, judikoval aj Najvyšší súd¹⁸. Bohužiaľ nevyužil možnosť zaoberať sa otázkou, či sa v riešenom prípade jednalo o omeškanie alebo nie, čím by aspoň v malej miere upresnil, aké povinnosti považuje za relevantné z hľadiska omeškania. Zákon tieto povinnosti tiež bližšie nevymedzuje. Z názvu dielu desať, v ktorom sa nachádza úprava omeškania, by mohlo vyplývať, že sa jedná o zmluvné povinnosti, nie je to však podľa môjho názoru tak¹⁹. Z účelu úpravy omeškania a jeho dôsledkov vyplýva, že má kompenzovať, zmierňovať dopady porušenia povinností zmluvnej strany v hospodárskej oblasti. Preto by sa omeškanie malo vzťahovať iba na povinnosti, ktorých porušenie môže mať negatívny dopad na majetkovú sféru zmluvnej strany. Hrozbou sankcie však pôsobí aj preventívne a núti strany splniť svoje záväzky riadne a včas. Omeškanie by sa teda malo týkať aj povinností, ktorých splnenie je pre stranu záväzkového vzťahu dôležité. Táto dôležitosť by sa mala posudzovať objektívne. Pri súčasnom stave asi neprichádza v úvahu nič iné, ako hodnotiť, či porušenie povinností zakladá omeškanie alebo nie, v každom posudzovanom prípade samostatne. Nezdá sa mi však správne, aby sa strana obchodného záväzkového vzťahu dostávala do omeškania s následkami z neho plynúcimi pri každom porušení povinnosti, najmä ak existuje objektívna zodpovednosť za omeškanie. Podľa mojej mienky treba bližšie špecifikovať povinnosti, ktorých porušením by nastávalo omeškanie, napr. objektívnym významom pre zmluvnú stranu a dopadom do majetkovej sféry, pri zachovaní objektívnej zodpovednosti bez možnosti liberácie. Riziko platnej úpravy podľa mňa spočíva v tom, že strany môžu v niektorých prípadoch zneužiť porušenie aj nevýznamnej povinnosti na vymanenie sa zo zmluvy, prípadne v rámci dispozitívnej úpravy dôsledkov omeškania tieto určiť neprimerané vzhľadom k povinnosti. Podľa môjho názoru treba povinnosti, porušením ktorých nastáva omeškanie, vykladať skôr užšie²⁰.

¹⁷ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 324, odst.1.

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. listopadu 2001 sp. zn. 29 Odo 207/2001.

¹⁹ Vid' s. 2 tejto práce.

²⁰ Iný názor k tejto otázke vid' Čech, P.; Marek, K. K odstoupení od obchodní smlouvy při prodlení dlužníka. Právní rádce. 2007, 9, s. 25 a nasl.

Veľký význam pre riešenie tohto výkladového problému do budúcnosti má podľa môjho názoru to, že návrh nového občianskeho zákonníka v § 1649 definuje pojem riadne plnenie²¹, a príkladne vymenúva prípady, kedy je plnenie vadné. Predstavuje to špecifikáciu povinností, porušením ktorých sa strany záväzku dostávajú do omeškania.

Okrem všeobecnej úpravy omeškania v § 365 ObchZ je v zákone vo zvláštnych ustanoveniach o obchodných záväzkových vzťahoch aj čiastková úprava. Jedná sa napr. o ustanovenie § 506 ObchZ upravujúce omeškanie dlžníka pri úverovej zmluve²².

Občiansky zákonník obsahuje úpravu omeškania v § 517. Omeškanie dlžníka je definované podobne ako v obchodnom zákonníku a pre to, aby nastalo, sa vyžaduje, aby dlžník nesplnil svoj dlh riadne a včas²³. Na rozdiel od obchodného zákonníka nie je upravené, do kedy omeškanie trvá. Občiansky zákonník hneď za definíciu omeškania dlžníka zaradil do rovnakého odstavca úpravu dôsledku tohto omeškania.

1.2. Omeškanie veriteľa

Omeškanie veriteľa je kogentne²⁴ upravené v § 370 ObchZ. Toto ustanovenie stanoví, že veriteľ je v omeškaní, ak v rozpore so svojimi povinnosťami vyplývajúcimi zo záväzkového vzťahu neprevezme riadne ponúknuté plnenie alebo neposkytne spolupôsobenie nutné k tomu, aby dlžník mohol splniť svoj záväzok. Rovnako ako omeškanie dlžníka aj omeškanie veriteľa nastáva z príčin a okolností nezávislých na vôli subjektu, uplatní sa objektívna zodpovednosť bez možnosti liberácie. Taktiež sa omeškanie môže týkať celého záväzku alebo len časti s rovnakými dôsledkami ako pri omeškaní dlžníka²⁵.

---

²¹ Ministerstvo spravodlnosti, Návrh občianskeho zákoníku, § 1649: „Kdo plní za úplatu jinému, je zavázán plnit bez vad snižujících hodnotu a užitečnost předmětu plnění, s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými tak, aby předmět plnění bylo možné použít podle smlouvy a, je-li stranám znám, i podle účelu smlouvy.“

²² Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 506: „Je-li dlužník v prodlení s vrácením více než dvou splátek nebo jedné splátky po dobu delší než tři měsíce, je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku s úroky. Odstoupení věřitele nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.“

²³ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občiansky zákoník, § 517, odst.1.

²⁴ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 263, odst.1.

²⁵ Vid' s. 4. tejto práce.

Veriteľ sa teda dostane do omeškania z dvoch príčin. Prvá z nich je, že neprevezme riadne ponúknuté plnenie, pričom táto povinnosť mu musí plynúť zo záväzkového vzťahu. K omeškaniu preto nedôjde, ak je veriteľ oprávnený riadne ponúknuté plnenie odmietnuť z dôvodov stanovených v zmluve alebo v zákone. Príkladom je úprava dodania tovaru pri kúpnej zmluve, keď kupujúci je oprávnený tovar prevziať alebo odmietnuť, ak predávajúci dodá tovar pred určenou dobou²⁶. Zároveň musí ísť o plnenie riadne. Musí byť plnené v mieste a spôsobom, ktorý stanoví zmluva a plnenie musí byť bez väd. Ak by nebolo plnenie riadne, jednalo by sa o omeškanie dlžníka a nie veriteľa.

Druhou príčinou omeškania veriteľa je, že neposkytne spolupôsobenie nutné k tomu, aby mohol dlžník splniť svoj záväzok. Povinnosť spolupôsobenia plynie pre veriteľa zo zmluvy a zo zákona. Nie všetky povinnosti veriteľa sú však nevyhnutné k tomu, aby dlžník mohol splniť svoj záväzok, rozhodujúca je objektívna nutnosť, keď bez plnenia povinností zo strany veriteľa nebude môcť dlžník splniť svoje povinnosti²⁷. Nutnosť bude predpokladom omeškania aj v prípade, že v zákone sú povinnosti k spolupôsobeniu vymedzené veľmi široko a nie sú konkretizované ani v zmluve. Príkladom nutného spolupôsobenia je povinnosť veriteľa poskytnúť na požiadanie dlžníka v jeho prospech peňažné prostriedky do určitej čiastky pri zmluve o úvere²⁸.

V určitých prípadoch zákon umožňuje dlžníkovi, aby v prípade omeškania veriteľa sám konal bez nutnosti spolupôsobenia zo strany veriteľa.. Stane sa tak napr. pri zmluve o dielo v prípade, ak objednávateľ neobstará veci včas a po márnom uplynutí poskytnutej dodatočnej lehoty a po upozornení veci obstará zhotoviteľ na účet objednávateľa²⁹. Dlžník však k takémuto konaniu nemá žiadnu povinnosť, a preto v prípade, že sa rozhodne nevyužiť svoje oprávnenie, má voči veriteľovi nároky vyplývajúce zo všeobecnej úpravy zodpovednosti za omeškanie.

---

²⁶ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 414, odst.3.

²⁷ Porovnaj Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 399, rovnako Tomsa, M. in Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník: Komentář. 12. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, s. 965.

²⁸ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 497.

²⁹ Tamtiež, § 539, odst.2.

Omeškanie veriteľa vylučuje omeškanie dlžníka. Obe zmluvné strany nemôžu byť nikdy v omeškaní súčasne. Veriteľ sa môže dostať do omeškania skôr ako dlžník a v prípade, že dlžník už je v omeškaní, prerušuje sa jeho omeškanie na dobu omeškania veriteľa. Omeškanie veriteľa však musí byť v príčinnej súvislosti s nemožnosťou splniť záväzok zo strany dlžníka.

Do kedy trvá omeškanie veriteľa v zákone nie je výslovne stanovené. Subsidiárne môžeme použiť úpravu zániku omeškania dlžníka a z toho vyvodiť, že omeškanie veriteľa zanikne prijatím riadneho plnenia alebo poskytnutím nutného spolupôsobenia k splneniu záväzku, ak predtým nezanikol záväzok iným spôsobom, a to napr. odstúpením od zmluvy, dohodou strán.

V občianskom zákonníku je definícia omeškania veriteľa spolu s dôsledkami obsiahnutá v § 522. Je významovo totožná s úpravou omeškania veriteľa v obchodnom zákonníku.

2. Dôsledky omeškania v obchodných vzťahoch

Dôsledky omeškania dlžníka v obchodných záväzkových vzťahoch sú všeobecne upravené v § 366 a nasl. ObchZ. Táto úprava má dispozitívnu povahu³⁰, to znamená, že sa od nej strany môžu odchýliť, dokonca môžu dôsledky omeškania dlžníka úplne vylúčiť, s výnimkou práva požadovať náhradu škody. Takýto postup je však nepravdepodobný. Úprava dôsledkov omeškania sa nachádza aj pri jednotlivých zmluvných typoch a subsidiárne sa použijú predpisy práva občianskeho³¹.

Dôsledky omeškania veriteľa sú upravené v § 371 a 372 ObchZ, pričom sú totožné s dôsledkami omeškania dlžníka (s opačným postavením strán). Je ich však o jeden menej, čo vyplýva z rozdielnej povahy povinností zmluvných strán. Kým úprava všetkých dôsledkov pri omeškaní dlžníka má dispozitívnu povahu, pri omeškaní veriteľa ju majú iba dôsledky uvedené v § 372 ObchZ. Rovnako sa použije zvláštna úprava pri jednotlivých zmluvných typoch a subsidiárne predpisy práva občianskeho.

To, že v úprave dôsledkov omeškania veriteľa je § 371 ObchZ kogentný, svedčí podľa môjho názoru o zvýšenej ochrane dlžníka v obchodných vzťahoch, vzhľadom na to, že úprava všetkých dôsledkov omeškania dlžníka je dispozitívna. Síce je toto ustanovenie subsidiárne k zvláštnej úprave, ale strany jeho použitie nemôžu vylúčiť. Vo zvláštnych ustanoveniach týkajúcich sa dôsledkov omeškania môže byť úprava odlišná, jedná sa však iba o oprávnenie dlžníka využiť túto odlišnú úpravu, nie je to odchýlka od ustanovenia § 371 ObchZ³².

Je takmer isté, že veriteľ bude chcieť pre seba zjednať čo najvýhodnejšie podmienky obchodného vzťahu a dôsledkov jeho porušenia. Nie som si však istá, či takáto forma ochrany patrí do obchodného zákonníka, keďže právne vzťahy riadiace sa obchodným zákonníkom sa uzatvárajú aj medzi subjektmi, u ktorých špeciálna ochrana nie je potrebná. Iný prípad je zvýšená ochrana spotrebiteľa v občianskom zákonníku pri spotrebiteľských zmluvách, keď na jednej strane je spotrebiteľ a na druhej dodávateľ,

³⁰ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 263 (a contrario).

³¹ Tamtiež, § 1, odst.2.

³² Porovnaj Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 400.

čiže osoba jednajúca v rámci svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti³³. Ustanovenie § 261 ObchZ upravuje záväzkové vzťahy, ktoré sa riadia časťou treťou obchodného zákonníka. Sú medzi nimi aj vzťahy, na ktoré dopadá úprava obchodného zákonníka bez ohľadu na povahu účastníkov. Možno práve to viedlo zákonodarcu k zaradeniu § 371 ObchZ medzi kogentné ustanovenia pre prípad, že by sa pri nerovnom postavení, čo sa týka znalosti právnych predpisov, veriteľ snažil zhoršiť postavenie dlžníka.

Ďalšie dôsledky omeškania sú upravené v iných častiach zákona. Pri odstúpení od zmluvy a náhrade škody sa bude postupovať podľa všeobecných ustanovení upravujúcich tieto inštitúty.

V nasledujúcich podkapitolách sa budem venovať jednotlivým dôsledkom omeškania, hlbšie iba právu odstúpiť od zmluvy a požadovať úroky z omeškania z dôvodov, ktoré som spomenula v úvode tejto práce. Začnem tými, ktoré sú spoločné pre omeškanie dlžníka aj veriteľa, a potom rozoberiem dôsledok, ktorý je špecifický pre omeškanie dlžníka.

2.1. Právo trvať na riadnom splnení záväzku

Toto právo je logickým dôsledkom toho, že záväzok zaniká primárne splnením a pri porušení povinností vyplývajúcich zo záväzkového vzťahu záväzok naďalej trvá.

Pre prípad omeškania dlžníka je právo veriteľa trvať na riadnom splnení záväzku upravené v § 366 ObchZ. Toto právo však môže veriteľ uplatniť len vtedy, ak zákon pri jednotlivých zmluvných typoch nestanoví niečo iné.

Trvať na riadnom splnení záväzku je vylúčené pri fixných zmluvách, keď splnenie po dobe stanovenej v zmluve nemá pre dlžníka význam. Účinky odstúpenia od zmluvy nastávajú v tomto prípade priamo zo zákona počiatkom omeškania dlžníka.

---

³³ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 52, odst.1, 2.

Veriteľ môže tento dôsledok zvrátiť iba tým, že pred dobou plnenia oznámi dlžníkovi, že trvá na splnení záväzku³⁴.

V občianskom zákonníku nie je tento nárok veriteľa pri omeškaní dlžníka výslovne upravený. Je však možné ho dovodiť z ustanovenia § 518 ObčZ, ktoré hovorí, že v prípade fixných záväzkov, ak veriteľ neoznámi dlžníkovi bez zbytočného odkladu, že na plnení trvá, zmluva sa ruší ex tunc.

Vzhľadom na to, že ustanovenie § 366 ObchZ je dispozitívne, strany si môžu tento dôsledok upraviť odlišne, môžu ho obmedziť alebo vylúčiť.

Oprávnenie trvať na riadnom splnení záväzku, pokiaľ zákon nestanoví niečo iné³⁵, prislúcha taktiež dlžníkovi pri omeškaní veriteľa. Na rozdiel od dispozitívnej úpravy tohto oprávnenia pri omeškaní dlžníka je pri omeškaní veriteľa úprava kogentná. Strany sa od nej nemôžu odchýliť. Určité odlišnosti môžu byť pri jednotlivých zmluvných typoch, jedná sa však iba o oprávnenie dlžníka pre prípad omeškania veriteľa a ak ho dlžník nevyužije, postupuje sa podľa všeobecnej úpravy.

Právo dlžníka trvať na riadnom splnení záväzku je rovnako vylúčené pri fixných zmluvách v prípade, že pred dobou plnenia dlžník veriteľovi neoznámi, že trvá na riadnom splnení záväzku. Vylúčené je taktiež pri povinnostiach, z ktorých povahy vyplýva, že po ich porušení ich nemožno splniť³⁶.

2.2. Nemožnosť domáhať sa splnenia splatného záväzku

Tento dôsledok omeškania v obchodných vzťahoch nie je v odborných knihách často uvádzaný, ja by som ho však medzi dôsledky určite zaradila³⁷.

---

³⁴ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 349, odst.3.

³⁵ Tamtiež, § 371, odst.1.

³⁶ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 246.

³⁷ Porovnaj autor a dielo v pozn. č. 36, s. 246.

Ustanovenie § 325 ObchZ stanoví, že v prípade, že strany majú vzájomné záväzky, môže sa splnenia záväzku druhou stranou domáhať iba tá strana, ktorá svoj záväzok už splnila alebo je pripravená a schopná ho splniť súčasne s druhou stranou, ibaže zo zmluvy, zo zákona alebo z povahy niektorého záväzku vyplýva niečo iné. Jedná sa o dispozitívne ustanovenie, ktoré podmieňuje právo strany záväzkového vzťahu požadovať plnenie druhej strany v prípade vzájomného záväzku splnením záväzku. Tomu zodpovedá oprávnenie druhej strany záväzkového vzťahu odmietnuť plniť do doby, kým svoj záväzok nesplní alebo nie je pripravená plniť druhá strana.

V ustanovení § 326 ObchZ zákonodarca upravil prípad, keď strany majú síce vzájomné záväzky, ale s odlišným časom plnenia. Strana, ktorá je povinná splniť záväzok pred splnením záväzku druhej strany, môže svoje plnenie odoprieť až do doby, keď jej bude poskytnuté alebo dostatočne zaistené splnenie druhej strany, čo je ale podmienené tým, že po uzavretí zmluvy sa stane zrejším, že druhá strana nesplní svoj záväzok vzhľadom k nedostatku svojej spôsobilosti alebo vzhľadom k svojmu chovaniu pri príprave k splneniu záväzku³⁸. Strana teda môže odmietnuť plniť napriek tomu, že jej plnenie je splatné, musí byť ale zrejmé, že druhá strana sa dostane do omeškania s plnením záväzku.

2.3. Právo požadovať náhradu škody podľa všeobecnej úpravy

Právo požadovať náhradu škody je významný prostriedok, ktorý zabezpečuje vyrovnanie vzniknutej majetkovej ujmy pri omeškaní v obchodných vzťahoch³⁹. Toto oprávnenie je spoločné pri omeškaní veriteľa aj dlžníka a je upravené pre omeškanie dlžníka v § 367 ObchZ, ktorý je dispozitívny, a pre omeškanie veriteľa v kogentnom ustanovení § 371 odst.2 ObchZ.

Dlžník alebo veriteľ je oprávnený od druhej strany záväzkového vzťahu, ktorá je v omeškaní, požadovať náhradu škody podľa § 373 ObchZ a nasl.

---

³⁸ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 326, odst.1.

³⁹ Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 141.

Napriek dispozitívnej úprave tohto dôsledku pri omeškaní dlžníka, § 386 odst. 1 ObchZ, ktorý je kogentný, vylučuje, aby sa zmluvná strana vzdala nároku na náhradu škody pred porušením povinnosti, z ktorej môže škoda vzniknúť. Nič nebráni tomu, aby sa strana vzdala tohto nároku následne po vzniku škody. Čo sa týka stanovenia rozsahu náhrady škody, strany si ho môžu upraviť odchyľne od zákona. Môžu stanoviť maximálnu výšku, do ktorej sa bude vzniknutá škoda nahrádzať. Takáto úprava neznamena vzdanie sa nároku na náhradu škody, ale iba obmedzenie výšky nahradzovanej škody. V prípade, že by strany výšku náhrady škody obmedzili neprimeraným spôsobom, bolo by takéto obmedzenie neplatné pre obchádzanie zákona⁴⁰.

Úprava náhrady škody pri porušení povinností z obchodného záväzkového vzťahu je komplexná, občiansky zákonník sa preto subsidiárne nepoužije. Hlavný rozdiel v oboch úpravách je ten, že kým občiansky zákonník vyžaduje pre vznik zodpovednosti za škodu spôsobenú porušením právnej povinnosti zavinenie⁴¹, v obchodnom zákonníku je zodpovednosť objektívna s možnosťou liberácie. Strany si však môžu dohodnúť aj odchylné podmienky pre vznik zodpovednosti.

2.3.1 Predpoklady zodpovednosti za škodu

Povinnosť nahradiť škodu podľa § 373 ObchZ má ten, kto poruší svoju povinnosť zo záväzkového vzťahu a tým spôsobí škodu druhej strane, ibaže preukáže, že porušenie povinnosti bolo spôsobené okolnosťami vylučujúcimi zodpovednosť.

Pre vznik zodpovednosti za škodu je potrebné⁴²:

- porušenie povinnosti zo záväzkového vzťahu
- vznik škody
- príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti a vznikom škody
- predvídateľnosť vzniku škody ako dôsledku porušenia povinností
- neexistencia okolností vylučujúcich zodpovednosť

---

⁴⁰ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občiansky zákonník, § 39.

⁴¹ Tamtiež, § 420, odst.3.

⁴² Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodného práva: obchodní záväzky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 105.

Pri omeškaní dlžníka alebo veriteľa sa bude jednať o porušenie povinností, ktoré pre nich vyplývajú zo zmluvy, z obchodného zákonníka, prípadne z obchodných zvyklostí. Zaujímavý právny názor však judikoval Najvyšší súd, podľa ktorého porušenie povinnosti zo záväzkového vzťahu treba vyložiť širšie. Zodpovednosť za náhradu škody voči poškodenému vznikne aj vtedy, keď povinná strana poruší povinnosti zo záväzkového vzťahu, ktorý má s inou osobu v prípade, ak záväzok má dopad do právnej sféry poškodeného⁴³. Musí sa však jednať o škodu predvídateľnú. Súhlasím s názorom Zdeňka Kovaříka, že takúto zodpovednosť by bolo vhodné podradiť skôr pod všeobecnú zodpovednosť za škodu podľa § 420 ObčZ, keď povinnosť nahradiť škodu vznikne z porušenia akejkoľvek právnej povinnosti⁴⁴. Podľa môjho názoru je nezmyselné snažiť sa takýmto spôsobom rozšíriť dopad § 373 ObchZ keď existuje všeobecná úprava, podľa ktorej si môže poškodený škodu nárokovať. Práva a povinnosti sú obsahom záväzkového vzťahu a majú ich strany výhradne medzi sebou. Nevidím dôvod na to, aby z titulu, že povinná osoba porušila povinnosť voči inej osobe, pre poškodeného plynul nárok na náhradu škody podľa § 373 ObchZ, keď ten podľa mňa môže uplatniť iba strana zmluvného vzťahu, ktorej v dôsledku porušenia povinnosti druhej strany z ich záväzkového vzťahu vznikla škoda.

Úprava náhrady škody sa použije aj pre záväzky, ktoré vznikli jednostranným právnym úkonom⁴⁵. Porušenie povinnosti musí spravidla preukázať poškodená strana. Odchylná úprava je pri záväzkoch, ktorých predmetom je starostlivosť dlžníka o vec veriteľa, kde by bolo obtiažne dokazovať porušenie povinnosti dlžníkom (porovnaj napr. zodpovednosť skladovateľa podľa § 533 odst.2, komisionára podľa § 583 odst.2, mandatára podľa § 570). Preto zákon stanoví vyvrátenú právnu domnienku, že zodpovednosť za škodu nesie dlžník⁴⁶.

Ďalším predpokladom je vznik škody. Škoda je majetková ujma vyjadriteľná v peniazoch. Táto škoda spočíva v škode skutočnej, teda v zmenšení aktív a zväčšení pasív poškodeného, v ďalšej ujme, ktorá poškodenej strane vznikla tým, že musela

---

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. března 2003 sp. zn. 29 Odo 379/2001.

⁴⁴ Porovnaj Kovařík, Z. in Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1465.

⁴⁵ Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 144.

⁴⁶ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 268.

vynaložiť náklady v dôsledku porušenia povinnosti druhej strany, a v ušlom zisku. Ušlý zisk predstavuje tú majetkovú hodnotu, o ktorú bol poškodený skrátenej do budúca, pretože nedosiahol to, čo by dosiahol za normálnych okolností⁴⁷.

Poškodený môže uplatniť aj regresný nárok na náhradu škody, teda môže požadovať náhradu toho, čo zaplatil ako náhradu škody inej osobe, s ktorou bol v záväzkovom vzťahu, ak tento záväzok porušil v dôsledku porušenia povinnosti strany v omeškani. Musí sa však jednať o zhodnú protiprávnosť strany, ktorá je v omeškani k poškodenému, a poškodeného voči tretej osobe. Do regresného nároku nemožno zaradiť tú časť škody, ktorá vznikla poškodenej strane len v dôsledku zjedania odlišných právnych následkov pri porušení zmluvy a škodu vyplývajúcu ako dôsledok prísnejšej zmluvnej úpravy týkajúcej sa zodpovednosti za škodu medzi poškodeným a treťou osobou, než aká je medzi poškodeným a povinným subjektom⁴⁸. Práve regresný nárok na náhradu škody umožňuje odstraňovať dopady, ktoré má omeškanie v obchodných vzťahoch na schopnosť subjektov splniť svoje záväzky voči tretím osobám.

Ďalším dôležitým predpokladom zodpovednosti za škodu je príčinná súvislosť, ako som už načrtla v predchádzajúcom odstavci. Porušenie povinnosti musí byť priamym dôsledkom vzniku škody. Kauzálny nexus je nutné skúmať v každom prípade samostatne s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu. Niekedy škoda nenastane hneď, ale až reťazením ďalších udalostí. V takom prípade nesie zodpovednosť ten, kto spôsobil prvú príčinu, bez ktorej by daný sled udalostí nenastal. Podmienkou však je, že nebol prerušený a porušenie povinnosti vecne súvisí so vzniknutou škodou⁴⁹.

Poškodená strana teda nemá nárok na náhradu škody, pokiaľ nesplnenie povinnosti povinnej strany bolo spôsobené jednaním poškodenej strany alebo nedostatkom súčinnosti, ku ktorej bola poškodená strana povinná⁵⁰. Je nutné skúmať

---

⁴⁷ Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodného práva: obchodní záväzky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 107.

⁴⁸ Porovnaj Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 274.

⁴⁹ Porovnaj Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodného práva: obchodní záväzky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 108.

⁵⁰ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 376.

skutočnú príčinu vzniku škody. Môže sa stať, že napriek tomu, že povinná strana poruší povinnosti zo záväzkového vzťahu, škoda vznikne v dôsledku pasívneho alebo aktívneho konania poškodeného. Táto úprava je rozložením zodpovednosti za škodu v prípade, že bola spôsobená spoluzavinením, alebo zavinením poškodeného.

Nenahrádza sa škoda, ktorá prevyšuje škodu, ktorú v dobe vzniku záväzkového vzťahu povinná strana ako možný dôsledok porušenia svojej povinnosti predvídala alebo ktorú možno predvídať s prihliadnutím ku skutočnostiam, ktoré v uvedenej dobe povinná strana poznala alebo mala poznať pri obvyklej starostlivosti⁵¹. Jedná sa o predvídateľnosť, na ktorú sa použije objektívne merítko bez ohľadu na konkrétne vlastnosti subjektov záväzkového vzťahu.

Posledným predpokladom je neexistencia okolností vylučujúcich zodpovednosť, ktorými sa budem zaoberať v nasledujúcej podkapitole.

Uvedené predpoklady zodpovednosti za škodu sa použijú v prípade, že úprava pri jednotlivých zmluvných typoch nie je s nimi v rozpore, alebo si strany nedohodli iné podmienky vzniku zodpovednosti za škodu.

2.3.2 Okolnosti vylučujúce zodpovednosť za škodu

Zodpovednosť za škodu nie je absolútna, zákon upravuje možnosť liberácie, teda prípad, keď strana záväzkového vzťahu nebude za vzniknutú škodu zodpovedná v prípade, že dokáže existenciu okolností vylučujúcich zodpovednosť. Strany si môžu podmienky vzniku zodpovednosti upraviť aj individuálne, môžu ju napr. viazať na zavinenie, ale aj vylúčiť možnosť liberácie.

Zákon definuje okolnosti vylučujúce zodpovednosť v § 374 odst.1 ObchZ ako prekážku, ktorá nastala nezávisle na vôli povinnej strany a bráni jej v splnení jej povinností, ak nemožno rozumne predpokladať, že by povinná strana túto prekážku

---

⁵¹ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 379.

alebo jej následky odvrátila alebo prekonala, a ďalej, že by v dobe vzniku záväzku túto prekážku predvídala.

Existenciu okolností vylučujúcich zodpovednosť musí dokazovať povinná strana a všetky podmienky musia byť naplnené súčasne. Napriek splneniu všetkých podmienok sa nebude jednať o okolnosti vylučujúce zodpovednosť v prípade, že prekážka vznikla až v čase, keď povinná strana bola v omeškaní so splnením svojej povinnosti, alebo vznikla z jej hospodárskych pomerov⁵².

Prekážka musí vzniknúť a trvať nezávisle na vôli povinnej strany, jej prítomnosť musí byť neovplyvniteľná povinnou stranou, bude sa jednať napr. o prírodné katastrofy, môže sa jednať aj o prekážku právnej povahy, keď v splnení povinnosti bude strane záväzkového vzťahu brániť zákonná úprava alebo úradné rozhodnutie⁵³. Ďalej musí prekážka fakticky brániť plneniu povinnej strany a nie nezanedbateľnú dobu. Musí sa jednať o prekážku, ktorú nemožno objektívne predvídať, odvrátiť a prekonať pri rozumnom postupe pri podnikaní. Vychádza sa z posúdenia, či podnikateľ využil všetky možné prostriedky k odvráteniu a prekonaniu prekážky, ktoré možno od podnikateľa všeobecne očakávať⁵⁴.

Prekážka musí nastať ešte pred tým, ako sa povinná strana dostane do omeškania. Význam to má taký, že strana, ktorá poruší svoje povinnosti, sa nemôže zbaviť povinnosti nahradiť škodu a tak získať pre seba výhodu z vlastného protiprávneho jednania⁵⁵. Nemôže sa jednať o prekážku, ktorá nastala v dôsledku hospodárskych pomerov povinnej strany. Záväzky treba plniť a taktiež niesť zodpovednosť za ich porušenie bez ohľadu na spôsobilosť či nespôsobilosť povinnej strany v hospodárskej oblasti.

---

⁵² Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 374, odst.2.

⁵³ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 278.

⁵⁴ Tomsa, M. in Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 12. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, s 972.

⁵⁵ Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 111.

V prípade, že porušenie povinnosti zo záväzkového vzťahu bolo spôsobené treťou osobou, ktorej povinná strana zverila splnenie svojej povinnosti, je u povinnej strany vylúčená zodpovednosť len v prípade, keď je u nej vylúčená zodpovednosť podľa § 374 ObchZ a tretia osoba by rovnako podľa tohto ustanovenia nebola zodpovednou, keby oprávnenej strane bola priamo zaviazaná namiesto povinnej strany⁵⁶. Pri neexistencii okolností vylučujúcich zodpovednosť u povinnej strany aj tretej strany súčasne bude niesť zodpovednosť za škodu povinná strana. Voči poškodenému má záväzok ona samotná a preto nemôže niesť dôsledky porušenia povinností zo záväzkového vzťahu tretia osoba. Voči tretej osobe si bude môcť povinná strana uplatniť regresný nárok na náhradu škody na základe ich právneho vzťahu.

2.3.3. Vzťah náhrady škody a iných nárokov

Náhrada škody nie je jediná spomedzi peňažných nárokov, ktoré vznikajú v dôsledku omeškania v obchodných vzťahoch.

Strany si pre prípad porušenia zmluvnej povinnosti môžu dohodnúť zmluvnú pokutu. Zmluvná pokuta má povahu paušalizovanej náhrady škody, preto podľa zákona nemožno uplatniť nárok na náhradu škody vzniknutej porušením povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta. Úprava je dispozitívna, a tak nie je vylúčené ujednanie strán, že poškodená strana má nárok na náhradu škody vo výške presahujúcej výšku zmluvnej pokuty, alebo že môže uplatniť oba nároky súčasne.

Ďalším oprávnením peňažného charakteru je právo požadovať úroky z omeškania pri omeškaní dlžníka so splnením peňažného záväzku. Oprávnenie požadovať náhradu škody vzniká len do výšky, ktorá nie je krytá úrokmi z omeškania. Strany si rovnako môžu upraviť súbeh týchto nárokov odchylné.

V prípade porušenia povinností, ktoré zodpovedá vadnému plneniu, upravuje zákon nároky, ktoré vznikajú z týchto väd. V ustanovení § 440 odst.2 ObchZ zákon stanoví, že uspokojenie, ktoré je možné dosiahnuť uplatnením niektorého nároku z väd

---

⁵⁶ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 375.

tovaru upravených pri kúpnej zmluve pre podstatné a nepodstatné porušenie zmluvy, nemožno dosiahnuť uplatnením nároku z iného právneho dôvodu. Nemožno teda požadovať náhradu škody tam, kde mal byť uplatnený nárok z väd tovaru. Inak sa nároky z väd tovaru nijak nedotýkajú práva na náhradu škody, iba v prípade, že si kupujúci uplatní zľavu z kúpnej ceny, nie je oprávnený žiadať náhradu ušlého zisku v dôsledku nedostatku vlastnosti tovaru⁵⁷. Táto úprava sa použije aj pri zmluve o dielo, ako vyplýva z § 564 ObchZ, na § 440 ObchZ odkazuje aj úprava zmluvy o predaji podniku, konkrétne § 486 odst.5 ObchZ.

2.4. Prechod nebezpečenstva škody na veci

Škoda na veci sa v zásade prejaví na úbytku majetku vlastníka veci a nesie ju vlastník. Úprava prechodu nebezpečenstva škody na veci predstavuje právny dôvod, pre ktorý riziko škody na veci neponesie vlastník, ale osoba, ktorá porušila povinnosti zo záväzkového vzťahu⁵⁸. Pre obchodné záväzkové vzťahy sa použije ucelená úprava prechodu nebezpečenstva škody na veci obsiahnutá v obchodnom zákonníku. Táto úprava je dispozitívna, strany si môžu dohodnúť odlišné podmienky prechodu nebezpečenstva škody na veci v zmluve.

V občianskom zákonníku je prechod nebezpečenstva škody na veci taktiež upravený ako dôsledok omeškania. Dlužník, ktorý je v omeškaní, zodpovedá objektívne za stratu, poškodenie alebo zničenie veci. Z tejto zodpovednosti sa môže vymaniť len v prípade, že by k škode došlo aj inak⁵⁹, teda v prípade splnenia. Veriteľ, ktorý je v omeškaní, nesie zodpovednosť za náhodilú skazu veci, to znamená rovnako objektívnu zodpovednosť za stratu, zničenie alebo poškodenie veci⁶⁰.

Okrem všeobecnej úpravy prechodu nebezpečenstva škody na veci pri omeškaní zákon pri jednotlivých zmluvných typoch upravuje rôzne prechod tohto nebezpečenstva

---

⁵⁷ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 440, odst.1.

⁵⁸ Porovnaj Kovařík, Z. in Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1452, 1453.

⁵⁹ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 517, odst.3.

⁶⁰ Dvořák, J. in Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 116.

pri splnení záväzku. Zákon upravuje pri jednotlivých zmluvných typoch taktiež to, kto nesie nebezpečenstvo škody na veci, napr. pri kúpnej zmluve v § 455-451 ObchZ. To je dôležité z hľadiska toho, či pri omeškaní dôjde k prechodu nebezpečenstva škody na veci, alebo toto nebezpečenstvo niesla strana v omeškaní už predtým.

Prechod nebezpečenstva škody na veci nemožno zamieňať so zodpovednosťou za škodu. Pri prechode nebezpečenstva škody na veci strana nesie riziko, že škoda nastane, tá nemusí nastať vôbec. Ak k škode dôjde, poškodený si bude uplatňovať škodu z titulu nesenia rizika škody na veci stranou v omeškaní. Môže si však uplatňovať aj ďalšiu škodu, ktorá mu vznikla v dôsledku škody na veci už z titulu zodpovednosti za škodu. Pri prechode nebezpečenstva škody na veci nemusí dôjsť k ďalšiemu porušeniu povinnosti strany v omeškaní, ktoré by bolo v príčinnej súvislosti so vznikom škody, aby strana bola povinná škodu nahradiť. Stačí, že nesie riziko. Pri zodpovednosti za škodu je to podmienkou. Ďalej je dôležité toto rozlišovanie aj pre možnosť liberácie.

2.4.1. Škoda na veci

V ustanovení § 368 odst.2 ObchZ zákon definuje, čo sa rozumie škodou na veci. Toto vymedzenie je veľmi dôležité a použije sa ako definícia pojmu škoda na veci pre všetky vzťahy riadiace sa obchodným zákonníkom.

Škoda na veci je strata, zničenie, poškodenie, znehodnotenie veci bez ohľadu na to, z akých príčin k ním došlo.

Strata veci znamená nemožnosť dispozície s vecou pre zmluvnú stranu, pričom nie je dôležité, ako k strate došlo, môže ísť aj o odcudzenie veci. Zničenie veci predstavuje znemožnenie využívania veci k účelu, pre ktorý je vec určená, technicky musí byť závada neodstrániteľná. Poškodenie veci znamená zníženie hodnoty veci kvôli poškodeniu jej vlastností a znehodnotenie veci je iná zmena veci ako poškodenie alebo zničenie, pri ktorej sa znižuje jej hodnota⁶¹.

---

⁶¹ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 248, 249.

Pre zodpovednosť vyplývajúcu z prechodu nebezpečenstva škody na veci nie je podstatné, z akých príčin k škode došlo. Môže k nej dôjsť v dôsledku nezavineného jednania, jednania tretej osoby, v dôsledku prírodnej katastrofy, atď.

Definícia škody sa použije pri úprave prechodu nebezpečenstva škody na veci pri omeškaní dlžníka a odkazuje na ňu aj úprava prechodu nebezpečenstva škody pri omeškaní veriteľa.

2.4.2. Prechod nebezpečenstva škody na veci pri omeškaní dlžníka

Ak je dlžník v omeškaní s odovzdaním alebo vrátením veci veriteľovi alebo ak nakladá s vecou, ktorú má odovzdať alebo vrátiť veriteľovi, v rozpore s povinnosťami vyplývajúcimi zo záväzkového vzťahu, prechádza na neho po dobu, po ktorú je v omeškaní alebo porušuje tieto povinnosti, nebezpečenstvo škody na veci, ak toto nebezpečenstvo neniesol už predtým⁶².

Jedná sa o presah úpravy dôsledkov omeškania do špecifickej zodpovednosti, keď následok, ktorý sa uplatní pri omeškaní dlžníka, sa použije aj na situáciu, keď dlžník nakladá s vecou v rozpore s povinnosťami vyplývajúcimi zo záväzkového vzťahu bez toho, aby bol v omeškaní⁶³.

Prechod nebezpečenstva škody na veci nastane v troch prípadoch. Prvý je ten, že dlžník je v omeškaní s odovzdaním veci veriteľovi. Takáto povinnosť vyplýva pre dlžníka napr. s komisionárskej zmluvy, keď komisionár je povinný bez zbytočného odkladu odovzdať komitentovi vec, ktorú získal pri zariadovaní záležitosti na základe komisionárskej zmluvy⁶⁴.

Druhým je omeškanie dlžníka s vrátením veci veriteľovi, ak vec od veriteľa prevzal, aby sa o ňu staral, napr. na základe zmluvy o uložení veci, o skladovaní, a vec nevráti po tom, ako ho veriteľ požiadal o vrátenie veci.

---

⁶² Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 368, odst.1.

⁶³ Porovnaj Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 390.

⁶⁴ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 585.

Tretím prípadom je prechod nebezpečenstva škody na veci v dôsledku porušenia povinností týkajúcich sa nakladania s vecou. K tomuto dochádza, ak dlžník užíva veriteľovu vec, ktorú má u seba na základe zmluvy, alebo umožní jej užívanie inej osobe v rozpore so zmluvným ujednaním.

Aby došlo k prechodu nebezpečenstva škody na veci, musí ešte pristúpiť ďalší predpoklad, a to taký, že dlžník nebezpečenstvo škody na veci už nenesie. V takom prípade logicky nemôže dôjsť k prechodu. Kto je nositeľom nebezpečenstva škody na veci je upravené pri jednotlivých zmluvných typoch.

Zodpovednosť za škodu pri nesení rizika však nie je absolútna. Zákon upravuje liberačné dôvody, ktoré sú upravené v § 368 odst.3 ObchZ. Dlžník nahradí veriteľovi škodu na veci, ku ktorej došlo v dobe, keď niesol nebezpečenstvo škody na veci, ibaže táto škoda bola spôsobená veriteľom alebo vlastníkom veci alebo by k nej došlo aj pri splnení povinnosti dlžníkom.

To, že dlžník nie je povinný nahradiť škodu spôsobenú veriteľom alebo dlžníkom je logické. Problematické bude podľa môjho názoru dokazovanie toho, že ku škode by došlo aj vtedy, ak by dlžník splnil svoju povinnosť. Viem si predstaviť iba rozsiahlu prírodnú katastrofu, ktorá by zasiahla majetok dlžníka aj veriteľa. Existenciu liberačného dôvodu musí dokazovať dlžník.

Pre náhradu škody je rozhodujúce zníženie hodnoty veci s prihliadnutím k cenovým pomerom v dobe vzniku škody na veci. Nárok na náhradu inej škody podľa § 373 a nasl. ObchZ tým nie je dotknutý⁶⁵. Ak teda vznikne škoda v dôsledku porušenia iných povinností, než ktoré spôsobujú prechod nebezpečenstva škody na veci, veriteľ je oprávnený si ju uplatniť podľa úpravy § 373 a nasl. ObchZ. Rovnako si tak môže uplatniť škodu, ktorá mu vznikla v dôsledku škody na veci.

---

⁶⁵ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 368, odst.3.

2.4.3. Prechod nebezpečnosti škody na veci pri omeškaní veriteľa

Ak je predmetom splnenia vec, ktorú veriteľ neprevezme v rozpore so svojimi povinnosťami, prechádza na veriteľa po dobu jeho omeškania nebezpečnosť škody na veci, ak predtým toto riziko niesol dlžník⁶⁶.

Úprava je zhodná s úpravou pri omeškaní dlžníka. K prechodu nebezpečnosti škody na veci z dlžníka na veriteľa dôjde v prípade, že veriteľ v rozpore so svojimi povinnosťami neprevezme vec. Táto povinnosť pre veriteľa vyplýva zo zmluvy alebo z úpravy jednotlivých zmluvných typov. Ďalšou podmienkou je, že veriteľ toto nebezpečnosť škody na veciach, ktoré obstaral na vykonanie diela, a zostáva ich vlastníkom až do doby, keď sa spracovaním stanú súčasťou predmetu diela⁶⁷. V prípade, že veci obstarané veriteľom na vykonanie diela sa do diela nespracujú, nesie po celú dobu nebezpečnosť škody na nich veriteľ. V prípade jeho omeškania s prevzatím týchto vecí by nebezpečnosť neprechádzalo, lebo ho už niesol predtým⁶⁸.

Ak veriteľ nesie nebezpečnosť škody na veci, dlžník splní svoj záväzok, ak mu vráti vec poškodenú, znehodnotenú. V prípade, že dôjde k strate alebo zničeniu veci, záväzok zaniká a posudzuje sa ako by bol splnený⁶⁹. Veriteľ teda nemá právo uplatniť si nároky z vád tovaru, prípadne inak kompenzovať úbytok svojho majetku v takomto prípade.

Dlžník nie je povinný k náhrade škody, ktorá vznikla v dobe, keď ju niesol veriteľ, ibaže škoda bola spôsobená porušením povinnosti dlžníka⁷⁰. Jedná sa o liberačný dôvod, keď veriteľ nebude niesť zodpovednosť za škodu na veci, ale za škodu bude zodpovedný dlžník podľa § 373 a nasl. v dôsledku porušenia svojich povinností.

---

⁶⁶ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 372, odst.1.

⁶⁷ Tamtiež, § 540, odst.1.

⁶⁸ Porovnaj Pelikánová, I. Komentár k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 402.

⁶⁹ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s 253.

⁷⁰ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 372, odst.2.

2.5. Právo na zaplatenie zmluvnej pokuty

Strany si pre prípad omeškania s plnením povinností zo záväzkového vzťahu môžu dohodnúť zmluvnú pokutu. Na zmluvnú pokutu sa použije všeobecná úprava občianskeho zákonníka, konkrétne § 544 a 545, a čiastková úprava v obchodnom zákonníku, § 300 – 302, kogentný je iba § 301, ktorá predstavuje doplnenie a modifikáciu úpravy občianskeho zákonníka.

Zmluvnú pokutu si musia strany dohodnúť písomne. Musí byť určená jej výška alebo spôsob určenia. Zmluvná pokuta môže byť stanovená ako jednorázová čiastka v určitej výške, alebo môže byť stanovená ako percentná sadzba z dlžnej čiastky za každý deň omeškania, prípadne sa môže jej výška zväčšovať podľa doby, ktorú trvá omeškanie. Jednorázová čiastka je vhodná pri porušení povinností, ktoré pre veriteľa alebo dlžníka znamenajú podstatné porušenie zmluvy a tým pádom strácajú záujem na splnení, pretože pokračujúce omeškanie nie je nijak sankcionované. Na stranu v omeškaní nič netlačí, aby splnila svoj záväzok čo najskôr. Naopak zmluvná pokuta stanovená podľa doby omeškania je vhodnejšia pri zachovaní záujmu o splnenie záväzku⁷¹.

Ďalej musia strany vymedziť povinnosti, ktorých porušením vzniká nárok na zmluvnú pokutu. Prevažne to budú povinnosti stanovené v zmluve, strany si však môžu dohodnúť zmluvnú pokutu aj na porušenie iných povinností v rámci zmluvnej voľnosti.

Napriek tomu, že zmluvná pokuta má povahu paušalizovanej náhrady škody a má teda funkciu reparačnú pre prípad majetkových strát, nárok na ňu vznikne aj v prípade, že porušením povinností spojených so vznikom nároku na zmluvnú pokutu škoda nevznikne⁷². Odpadá teda povinnosť dokázať výšku spôsobenej škody a vznik škody, čo je často problematické. Okrem toho má funkciu preventívnu, pôsobí teda ako hrozba majetkovej ujmy, núti strany splniť si svoje povinnosti, a funkciu sankčnú v prípade, že škoda nevznikla alebo je menšia ako výška zmluvnej pokuty.

---

⁷¹ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 188.

⁷² Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 544, odst.1.

Oproti úrokom z omeškania, na ktoré plynie nárok zo zákona v prípade omeškania s peňažným záväzkom, právo na zmluvnú pokutu si môžu strany dohodnúť aj pre prípad porušenia povinnosti, ktorá nemá peňažný charakter.

Ujednanie o zmluvnej pokute predstavuje akcesorický záväzok k hlavnému záväzku. Nasleduje teda osud hlavného záväzku a v prípade zániku hlavného záväzku zaniká aj ujednanie o zmluvnej pokute. V prípade, že nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty vznikol ešte pred zánikom záväzku, tento nárok naďalej trvá a je samostatne vymáhateľný.

Obchodný zákonník nevyžaduje pre vznik povinnosti platiť zmluvnú pokutu zavinené porušenie povinnosti na rozdiel od občianskeho zákonníka⁷³. V ustanovení § 300 ObchZ stanoví, že okolnosti vylučujúce zodpovednosť podľa § 374 ObchZ nemajú vplyv na povinnosť platiť zmluvnú pokutu. Použitím výkladového argumentu a maiori ad minus môžeme dovodiť, že pokiaľ sa povinná strana nemôže liberovať preukázaním okolností vylučujúcich zodpovednosť ako príčinou porušenia povinnosti, tým skôr nebude môcť byť zbavená povinnosti platiť zmluvnú pokutu pre nezavinené porušenie povinnosti⁷⁴.

Ďalšou zo zvláštnych úprav oproti občianskemu zákonníku je úprava moderačného oprávnenia súdu. Ten môže neprimerane vysokú zmluvnú pokutu znížiť s prihliadnutím k hodnote a významu zaistovanej povinnosti, a to až do výšky škody vzniknutej do doby súdneho rozhodnutia porušením zmluvnej povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta⁷⁵. Význam tejto úpravy spočíva v zamedzení zneužívania inštitútu zmluvnej pokuty. Súd však nie je neobmedzený v znižovaní výšky zmluvnej pokuty. Limitovaný je hodnotou a významom zaistovanej povinnosti a škodou, ktorá vznikla do doby súdneho rozhodnutia. V tejto úprave sa prejavuje dôraz na reparačnú funkciu zmluvnej pokuty, keďže predovšetkým má kryť majetkové straty a nemá slúžiť k získaniu neoprávneného prospechu. Pokiaľ by išlo o porušenie peňažitej povinnosti,

---

⁷³ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 545, odst.3.

⁷⁴ Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 151.

⁷⁵ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 301.

na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta, vznikol by okrem nároku na zmluvnú pokutu aj nárok na úroky z omeškania, keďže tie sa nevylučujú. V rámci zmluvnej voľnosti si dokonca môžu strany dohodnúť, že nárok na náhradu škody nevylučuje nárok na zmluvnú pokutu. Porušenie povinnosti a z toho vzniknutá škoda by mohla predstavovať nízku čiastku oproti tomu, na čo by oprávnenej strane vznikol nárok. To podľa môjho názoru viedlo zákonodarcu k zásahu do zmluvnej slobody strán. Je však treba zdôrazniť, že z názvu tohto inštitútu vyplýva, že okrem reparačnej funkcie má plniť aj funkciu sankčnú, a preto si myslím, že znížiť výšku zmluvnej pokuty až na výšku škody by bolo proti zmyslu tejto úpravy. Záleží však na okolnostiach. Prípustné by to možno bolo pri vzniku škody za okolností vylučujúcich zodpovednosť, keď by nárok na náhradu škody vôbec nevznikol.

Súd teda môže v rámci svojho moderačného oprávnenia znížiť iba výšku zmluvnej pokuty, na ktorú vznikol oprávnenej strane nárok. Moderačné oprávnenie súdu sa nevzťahuje na vlastný spôsob určenia zmluvnej pokuty⁷⁶.

V prípade, že po znížení výšky zmluvnej pokuty súdnym rozhodnutím dôjde k ďalšej škode, je poškodený oprávnený požadovať náhradu škody podľa § 373 a nasl. ObchZ do výšky zmluvnej pokuty, a to pôvodnej.

2.6. Právo odstúpiť od zmluvy

Odstúpenie od zmluvy je jednostranný právny úkon, je to jeden zo spôsobov zániku nesplneného záväzku. Je preto veľmi dôležité, aby bolo v zákone presne vymedzené, kedy možno toto právo využiť, aby nedochádzalo k zneužitiu tohto inštitútu.

Právo odstúpiť od zmluvy ako dôsledok omeškania dlžníka je upravené v § 367 ObchZ a ako dôsledok omeškania veriteľa v § 371 odst.2 ObchZ. Obe ustanovenia zhodne stanovujú, že strana môže od zmluvy odstúpiť v prípadoch stanovených zákonom alebo zmluvou. V prípade omeškania dlžníka je tento dôsledok upravený dispozitívne,

---

⁷⁶ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. února 1994 sp. zn. 15 Co 481/93.

čiže strany sa môžu odchýliť od zákona, a pri omeškaní veriteľa kogentne, čiže strany tento dôsledok nemôžu vylúčiť ani modifikovať.

Na rozdiel od obchodného zákonníka občiansky zákonník priznáva právo odstúpiť od zmluvy iba veriteľovi pri omeškaní dlžníka⁷⁷. Dlžník pri omeškaní veriteľa toto právo nemá. Občiansky zákonník nerozlišuje ani podstatné a nepodstatné porušenie zmluvy, ako to čini obchodný zákonník. Veriteľ má právo odstúpiť od zmluvy po márnom uplynutí dodatočne poskytnutej primeranej lehoty pre splnenie dlhu⁷⁸.

Zmenu prináša návrh nového občianskeho zákonníka, ktorý obsahuje úpravu oprávnenia odstúpiť od zmluvy v dôsledku omeškania v spoločných ustanoveniach pre omeškanie dlžníka a veriteľa a je významným posunom k prehľadnosti zákonníka. Obchodný zákonník v úprave omeškania stranám iba priznáva právo odstúpiť od zmluvy, ďalšia úprava sa nachádza v inej časti zákona.

Na tomto mieste treba ešte zdôrazniť, že odstúpenie od zmluvy ako dôsledok omeškania v obchodných vzťahoch je právom a nie povinnosťou. Predstavuje špecifický spôsob zániku záväzku a aj keď vzniknú podmienky, s ktorými zákon spája možnosť odstúpenia od zmluvy, strana ju nemusí využiť a môže požadovať iné nároky, ktorých vznik je dôsledkom omeškania⁷⁹.

2.6.1. Právo odstúpiť od zmluvy stanovené zmluvou

Obchodný zákonník v § 344, ktorý je kogentný, vymedzuje prípady, kedy môže zmluvná strana od zmluvy odstúpiť. Jedným z nich je odstúpenie od zmluvy, ktoré umožňuje samotná zmluva. Strany nie sú nijak obmedzené v možnosti stanoviť dohodou prípady, keď strana môže využiť svoje právo odstúpiť od zmluvy. Toto právo môžu stanoviť ako dôsledok porušenia určitých povinností, nemusí byť však viazané na

---

⁷⁷ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občiansky zákoník, § 517 odst.1.

⁷⁸ Tamtiež.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. května 2007 sp. zn. 32 Odo 202/2006.

porušenie žiadnych povinností a strany si ho môžu dohodnúť pre prípad, že v budúcnosti už nebudú mať záujem na pokračovaní záväzkového vzťahu⁸⁰.

Rovnako toto právo nemusí prislúchať obom stranám záväzkového vzťahu. Typicky to bude pri porušení povinností jednou stranou. Strany si môžu dohodnúť aj odlišné podmienky pre vznik práva odstúpiť od zmluvy a odlišné dôsledky odstúpenia od zmluvy.

2.6.2. Právo odstúpiť od zmluvy stanovené zákonom

Druhým prípadom, ktorý zákon stanoví ako predpoklad vzniku oprávnenia odstúpiť od zmluvy je, že toto právo stanoví zákon. Obchodný zákonník v § 344 výslovne stanoví, že zákonom myslí obchodný zákonník. Dá sa to chápať ako zdôraznenie komplexnosti špeciálnej úpravy obchodného zákonníka voči občianskemu zákonníku a zároveň ako vylúčenie, aby zákony, ktoré zostali v platnosti aj po zásadnej novele obchodného zákonníka, boli základom pre odstúpenie od zmluvy⁸¹. Dá sa hovoriť o ich nepriamej novelizácii. Čo sa týka neskorších zvláštnych zákonov, nemožno obchodný zákonník povýšiť nad ich úpravu, a preto sa úprava odstúpenia od zmluvy v nich prijatá použije⁸².

Obchodný zákonník spája vznik oprávnenia odstúpiť od zmluvy vo všeobecných ustanoveniach s porušením povinností, ale umožňuje odstúpiť aj ohľadom povinnosti, ktorá má byť plnená v budúcnosti, keď z chovania strany alebo z iných okolností vyplýva, že táto povinnosť bude porušená podstatným spôsobom, alebo keď povinná strana prehlási, že svoju povinnosť nesplní⁸³ – teda ešte pred porušením povinnosti. Niektoré prípady práva odstúpiť od zmluvy bez porušenia povinnosti nájdeme aj vo zvláštnych ustanoveniach, a to napr. pri zistení skrytých prekážok pri zhotovovaní diela,

---

⁸⁰ Kovařík, Z. in Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp Z. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1426.

⁸¹ Tomsa, M. Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích. Obchodní právo. 1999, 12, s. 2.

⁸² Porovnaj Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 324.

⁸³ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 348.

ktoré bránia zhotoviteľovi vykonať dielo dohodnutým spôsobom v prípade, že sa strany v primeranej lehote nedohodnú na zmene zmluvy⁸⁴.

Väčšina prípadov vzniku práva odstúpiť od zmluvy však vzniká v dôsledku porušenia povinností. Vo všeobecných ustanoveniach zákon upravuje právo odstúpiť od zmluvy pri podstatnom a nepodstatnom porušení povinností. Dôležité je, že nepôjde o všetky povinnosti, ale musí ísť o povinnosti, porušenie ktorých zakladá omeškanie dlžníka alebo veriteľa⁸⁵. Treba teda skúmať, či porušenie povinností má za následok omeškanie v obchodných vzťahoch a až následne sa zaoberať otázkou, či pôjde o podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy, pretože právo odstúpiť od zmluvy je dôsledkom omeškania.

Otázkou, porušením akých povinností vzniká omeškanie, som sa zaoberala vyššie pri všeobecnej charakteristike omeškania⁸⁶.

Okrem všeobecnej úpravy zákon vo zvláštnych ustanoveniach upravuje niektoré ďalšie dôvody pre možnosť odstúpenia od zmluvy. Je to napr. § 436 odst.1 ObchZ, ktorý upravuje odstúpenie od zmluvy ako jeden z nárokov z väd tovaru pri porušení zmluvy podstatným spôsobom, § 437 odst.5 ObchZ pre prípad nepodstatného porušenia zmluvy, § 495 odst.3 ObchZ umožňuje odstúpiť od zmluvy v prípade, že vlastníckeho právo neprejde na kupujúceho pri zmluve o kúpe najatej veci a predávajúci neodstráni túto vadu v primeranej dodatočnej lehote, § 534 odst.1 ObchZ, ktorý upravuje dôvody odstúpenia od zmluvy o skladovaní, atď.

2.6.3. Odstúpenie od zmluvy pri podstatnom porušení povinností

V ustanovení § 345 ObchZ je upravené právo odstúpiť od zmluvy pri omeškaní dlžníka alebo veriteľa pri podstatnom porušení povinností. Ako dôsledok omeškania by bolo vhodnejšie túto úpravu zaradiť k ostatným dôsledkom omeškania do dielu desiateho obchodného zákonníka. Rovnako aj úpravu odstúpenia pri nepodstatnom

⁸⁴ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 552, odst.1.

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. listopadu 2001 sp. zn. 29 Odo 207/2001.

⁸⁶ Strana 2, 3 tejto práce.

porušení zmluvy, keďže táto úprava nedopadá na iné porušenie zmluvy ako to, ktoré má za následok omeškanie.

Pre účely obchodného zákonníka je porušenie zmluvy podstatné, ak strana porušujúca zmluvu vedela v dobe uzavretia zmluvy alebo v tejto dobe bolo rozumné predvídať s prihliadnutím k účelu zmluvy, ktorý vyplynul z jej obsahu alebo z okolností, za ktorých bola zmluva uzavretá, že druhá strana nebude mať záujem na plnení povinností pri takom porušení zmluvy⁸⁷.

Podmienkou pre to, aby sa jednalo o podstatné porušenie zmluvy je, že porušením povinností stráca druhá strana záujem na jej plnení. To však nestačí. Strana, ktorá je v omeškaní, musí pri uzavretí zmluvy vedieť, že porušovaná povinnosť je pre druhú stranu podstatná. O vedomosť sa jedná predovšetkým vtedy, keď určité povinnosti boli označené ako podstatné, prípadne ich charakter vyplýva zo zmluvy, alebo ak strana porušujúca povinnosť vedela z iných dôvodov, že sa jedná o povinnosti podstatné⁸⁸. Vedomosť môže byť nahradená rozumnou predvídavosťou s prihliadnutím k účelu zmluvy alebo k okolnostiam, za ktorých bola zmluva uzavretá. Uplatní sa teda objektívne merítko - ako by situáciu posúdil priemerný riadny podnikateľ. Účel zmluvy vyplýva z jej obsahu, môže v nej byť aj konkrétne uvedený, alebo z okolností za ktorých bola zmluva uzavretá. Musí byť nepochybné, že strana, ktorá chce využiť svoje právo odstúpiť od zmluvy bez zbytočného odkladu, by zmluvu neuzatvorila, ak by vedela, že dôjde k porušeniu povinnosti stranou v omeškaní.

To, že porušenie zmluvy je podstatné, musí dokazovať strana, ktorá od zmluvy odstupuje. Keďže je to niekedy obtiažne, zákon stanoví právnu domnienku, a to že v pochybnostiach sa má za to, že porušenie zmluvy nie je podstatné⁸⁹.

V prípade omeškania dlžníka alebo veriteľa, ktoré je podstatným porušením jeho povinností, je druhá strana oprávnená od zmluvy odstúpiť, ak to oznámi strane, ktorá je v omeškaní bez zbytočného odkladu po tom, keď sa o tomto porušení dozvedela⁹⁰.

---

⁸⁷ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 345, odst.2.

⁸⁸ Plíva, S. Odstoupení od obchodní smlouvy. Bulletin advokacie, 1993, 6-7, s. 9.

⁸⁹ Rovnako ako pozn. č. 87.

Druhá strana teda nie je povinná strane, ktorá je v omeškaní, poskytovať žiadnu ďalšiu lehotu na splnenie povinnosti, môže od zmluvy odstúpiť hneď, ako sa o porušení povinnosti dozvie. Musí však odstúpenie od zmluvy strane v omeškaní oznámiť bez zbytočného odkladu. Táto úprava má zabrániť špekulovaniu ohľadom výhodnosti takého či onakého riešenia vyčkávaním, aká bude situácia na trhu. Dĺžka lehoty bez zbytočného odkladu sa bude zakaždým posudzovať samostatne podľa okolností konkrétneho prípadu.

Ak oprávnená strana oznámi druhej strane, že na splnení povinnosti trvá, alebo ak nevyužije včas právo odstúpiť od zmluvy, je oprávnená odstúpiť od zmluvy len spôsobom stanoveným pre nepodstatné porušenie zmluvy. Ak oprávnená strana stanoví pre dodatočné plnenie lehotu, vzniká jej právo odstúpiť od zmluvy po uplynutí tejto lehoty⁹¹.

Oprávnená strana teda môže stanoviť pre splnenie povinnosti lehotu aj pri podstatnom porušení zmluvy. Na rozdiel od nepodstatného porušenia zmluvy však zákon nevyžaduje, aby táto lehota bola primeraná. Je to podľa mňa logické, keďže strana mohla odstúpiť ihneď, ale rozhodla sa, že poskytne druhej strane ešte nejaký čas na splnenie povinnosti. Nemala k tomu žiadnu povinnosť, učinila tak dobrovoľne v prospech druhej strany, a preto si myslím, že lehota môže byť ľubovoľne dlhá⁹². S márnym uplynutím tejto lehoty môže oprávnená strana rovno spojiť aj právny úkon odstúpenia od zmluvy, inak musí odstúpiť od zmluvy ihneď po márnom uplynutí lehoty. V opačnom prípade má právo odstúpiť od zmluvy podľa podmienok platných pre nepodstatné porušenie zmluvy.

Pri odstúpení sa bude postupovať podľa úpravy pre nepodstatné porušenie zmluvy aj v prípade, že oprávnená strana oznámi druhej strane, že trvá na splnení povinnosti alebo ak zmešká lehotu bez zbytočného odkladu. Právo odstúpiť od zmluvy teda oprávnená strana nestráca, ale keďže vyjadrila svoju vôľu, že trvá na splnení povinnosti, musí k tomu pripojiť aj dodatočnú primeranú lehotu, aby strana v omeškaní

---

⁹⁰ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 345, odst.1.

⁹¹ Tamtiež, § 345, odst.3.

⁹² Porovnaj Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 331.

mala šancu splniť svoju povinnosť. V prípade zmeškania lehoty zákon zabraňuje tomu, aby strana umelo predlžovala lehotu bez zbytočného odkladu na okamžité odstúpenie od zmluvy zvažovaním výhodnosti ďalšieho postupu bez toho, aby poskytla strane v omeškaní dostatočne dlhý čas na splnenie povinnosti.

Môže sa stať, že oprávnená strana sa domnieva, že porušenie zmluvy je podstatné, v skutočnosti sa ale jedná o nepodstatné porušenie zmluvy. V takom prípade nastávajú účinky odstúpenia od zmluvy až márnym uplynutím primeranej dodatočnej lehoty, ktorá mala byť poskytnutá k plneniu povinností⁹³.

2.6.4. Odstúpenie od zmluvy pri nepodstatnom porušení povinností

Nepodstatné porušenie zmluvy je každé porušenie zmluvy, ktoré má za následok omeškanie a nie je podstatným porušením zmluvy. Od úpravy odstúpenia pri podstatnom porušení zmluvy sa líši tým, že oprávnená strana musí poskytnúť druhej strane dodatočnú primeranú lehotu pre splnenie povinnosti a až po márnom uplynutí tejto lehoty má právo od zmluvy odstúpiť⁹⁴. Táto úprava je pre stranu v omeškaní menej prísna a vyžaduje, aby jej bola poskytnutá primeraná lehota, aby mohla efektívne splniť svoju povinnosť. Primeranosť lehoty sa bude posudzovať v každom prípade samostatne. Bude vychádzať z náročnosti plnenia, dĺžky a dôvodov omeškania, ale treba brať v úvahu aj hospodárske dopady ďalšieho trvania zmluvy a povinnosti oprávnenej strany prijať oneskorené plnenie⁹⁵.

V niektorých prípadoch sa môže stať, že oprávnená strana poskytne strane v omeškaní lehotu dlhšiu ako je lehota primeraná. V takom prípade vznikne právo odstúpiť od zmluvy až uplynutím tejto dlhšej lehoty⁹⁶. Inak to bude, keď oprávnená strana poskytne lehotu kratšiu ako primeranú. Právo odstúpiť od zmluvy v tomto prípade vzniká až uplynutím lehoty primeranej, ako to výslovne stanoví obchodný zákonník v § 350 odst.1. Pokiaľ oprávnená strana už učinila úkon odstúpenia od

---

⁹³ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 350, odst.1.

⁹⁴ Tamtiež, § 346, odst.1.

⁹⁵ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 294.

⁹⁶ Porovnaj Plíva, S. Odstoupení od obchodní smlouvy. Bulletin advokacie, 1993, 6-7, s. 10.

zmluvy, tento ostáva v platnosti, jeho účinky sa ale posúvajú až do doby márneho uplynutia primeranej lehoty. To môže mať také následky, že oprávnená strana sa sama dostane do omeškania z dôvodu mylnej domnienky, že záväzok zanikol odstúpením. V prípade omeškania dlžníka, ak dlžník bude chcieť splniť záväzok riadne a včas, ale veriteľ plnenie neprevezme alebo dlžníkovi neposkytne potrebnú súčinnosť. V prípade omeškania veriteľa, ak veriteľ bude pripravený plnenie prevziať a poskytnúť potrebnú súčinnosť, ale dlžník svoju povinnosť riadne a včas nesplní.

Obchodný zákonník umožňuje v § 350 odst.2 spojiť s úkonom poskytnutia dodatočnej primeranej lehoty prehlásenie oprávnenej strany, že jej márnym uplynutím od zmluvy odstupuje. V tomto prípade nastávajú účinky odstúpenia márnym uplynutím dodatočnej lehoty poskytnutej oprávnenou stranou, prípadne márnym uplynutím primeranej lehoty, ak lehota poskytnutá oprávnenou stranou nebola primeraná.

Obchodný zákonník umožňuje odstúpiť od zmluvy aj pri nepodstatnom porušení povinnosti bez poskytnutia dodatočnej primeranej lehoty alebo pred jej uplynutím v prípade, že strana, ktorá je v omeškaní, prehlási, že svoj záväzok nesplní⁹⁷. Za takejto situácie nemá význam poskytnutie dodatočnej lehoty alebo čakanie na jej márne uplynutie. Strana v omeškaní ale musí výslovne prehlásiť, že svoju povinnosť nesplní. Nestačí domnienka alebo učinenie takéhoto záveru z chovania strany v omeškaní.

2.6.4. Odstúpenie od časti záväzku a čiastkového plnenia

Obchodný zákonník umožňuje okrem odstúpenia od zmluvy ako celku odstúpenie aj ohľadom časti záväzku alebo čiastkového plnenia, s ktorým je dlžník alebo veriteľ v omeškaní.

V ustanovení § 347 odst.1 obchodný zákonník stanoví, že ak sa týka omeškanie dlžníka alebo veriteľa iba časti splatného záväzku, je druhá strana oprávnená odstúpiť od zmluvy len ohľadom plnenia, ktoré sa týka tejto časti záväzku. Táto úprava je odrazom povinnosti veriteľa prijať aj časť plnenia, ak to neodporuje povahe záväzku

---

⁹⁷ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 346 odst.2.

alebo hospodárskemu účelu sledovanému veriteľom pri uzatváraní zmluvy⁹⁸. Čo sa týka prijatej časti plnenia, záväzok je splnený. Zákon teda úpravou odstúpenia od zmluvy ohľadom časti záväzku vyjadruje pojmovú neprípustnosť odstúpenia od povinnosti už splnenej⁹⁹. K omeškaniu ohľadom časti záväzku dochádza v prípade, že dlžník nesplní celý svoj záväzok, ale iba časť, prípadne má časť záväzku vady. Spravidla pôjde o spôsob plnenia nezjednaný medzi stranami zmluvy.

V ustanovení § 347 odst.2 obchodný zákonník oprávňuje zmluvnú stranu pri zmluvách s postupným čiastkovým plnením odstúpiť od zmluvy iba ohľadom čiastkového plnenia, s ktorým je dlžník v omeškaní. Takýto spôsob plnenia záväzku si môžu strany dohodnúť v zmluve. Medzi čiastkové plnenie môžeme zaradiť aj plnenie v splátkach. Jednotlivé čiastkové plnenia dospievajú postupne a vždy je možné odstúpiť iba od toho, s ktorým je dlžník v omeškaní. Ohľadom tých, ktoré budú splatné až v budúcnosti, odstúpiť nemožno, rovnako ako od čiastkových plnení už splnených.

Zákon však upravuje výnimku, keď oprávňuje zmluvnú stranu odstúpiť ohľadom časti plnenia, u ktorého nenastalo omeškanie, alebo ohľadom čiastkového plnenia, ktoré už bolo prijaté alebo sa má uskutočniť až v budúcnosti, ak táto časť plnenia alebo toto čiastkové plnenie nemá zrejme vzhľadom ku svojej povahe pre oprávnenú stranu hospodársky význam bez zbytku plnenia, u ktorého nastalo omeškanie, alebo neplnenie záväzku ako celku znamená podstatné porušenie zmluvy.

To, či má časť plnenia alebo čiastkové plnenie hospodársky význam, alebo neplnenie záväzku ako celku znamená podstatné porušenie zmluvy, sa posudzuje objektívne. Najčastejšie sa bude jednať o záväzky nepeňažitej povahy, napríklad pri dodaní strojného zariadenia, ktoré sa nedá bez zbytku plnenia hospodársky využiť, alebo iba s obtiažami. Zákon touto úpravou kladie dôraz na ucelenosť obchodného záväzku a umožňuje odstúpiť už od splnenej povinnosti alebo takej, ktorá vznikne až v budúcnosti. Nie však v každom prípade. Ucelenosť musí mať pre stranu hospodársky význam, alebo omeškanie ohľadom časti plnenia alebo čiastkového plnenia musí znamenať podstatné porušenie zmluvy. Pri zisťovaní, či boli naplnené podmienky pre

---

⁹⁸ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 329.

⁹⁹ Pelikánová, I. Komentár k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 333.

podstatné porušenie zmluvy, sa bude postupovať podľa úpravy § 345 odst.2 ObchZ. Kým pri podstatnom porušení zmluvy musí byť jasné už pri uzatváraní zmluvy, že strana nebude mať záujem na plnení záväzku pri porušení povinnosti, mám za to, že hospodársky význam určitej povinnosti sa môže ukázať aj v priebehu plnenia záväzku a strana si ho nemusí byť vedomá ani ho nemusí predvídať z účelu zmluvy pri jej uzatváraní.

2.6.5. Ďalšie predpoklady a následky odstúpenia od zmluvy

Zákon umožňuje odstúpiť od zmluvy pri omeškaní iba v tom prípade, že strana v omeškaní svoju povinnosť ešte nespĺnila. V momente, keď dôjde oprávnenej strane správa, že bola splnená povinnosť, ktorej porušenie bolo dôvodom odstúpenia od zmluvy, toto právo stráca¹⁰⁰. Forma správy nie je nijak upravená, musí byť ale hodnoverná a musí informovať o tom, že povinnosť už bola splnená. V prípade, že v skutočnosti povinnosť splnená nebola, právo odstúpiť od zmluvy trvá naďalej alebo už uskutočnené odstúpenie nadobudne účinnosť. V prípade, že strana odstúpila od zmluvy a následne druhá strana poslala správu o splnení povinnosti, táto správa už nemá na odstúpenie od zmluvy vplyv. Musí byť doručená oprávnenej strane skôr, ako ona od zmluvy odstúpi.

Odstúpením od zmluvy zmluva zaniká, keď v súlade s obchodným zákonníkom prejav vôle oprávnenej strany odstúpiť od zmluvy je doručený druhej strane; po tejto dobe nemožno účinky odstúpenia od zmluvy odvolať alebo meniť bez súhlasu druhej strany¹⁰¹.

Zákonodarcom použitá formulácia „zanik zmluvy“ je podľa mňa veľmi nepresná a nedomyslená a nevystihuje dopad odstúpenia od zmluvy na záväzkový vzťah. V ďalšom ustanovení zákonodarca totiž stanoví, že zanikajú všetky práva a povinnosti zo zmluvy s výnimkou zmluvných ustanovení týkajúcich sa voľby práva alebo voľby obchodného zákonníka podľa § 262, riešenia sporov medzi zmluvnými stranami a iných

---

¹⁰⁰ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 349, odst.2.

¹⁰¹ Tamtiež, § 349, odst.1.

ustanovení, ktoré podľa prejavenej vôle strán alebo vzhľadom ku svojej povahe majú trvať aj po ukončení zmluvy¹⁰². Aplikácia oboch ustanovení súčasne je vylúčená a myslím si, že úpravou výnimiek z práv a povinností, ktoré zanikajú, chcel zákonodarca dosiahnuť práve to, aby celá zmluva nezaničila. Odstúpením od zmluvy teda podľa mňa zanikajú iba práva a povinnosti, ktoré tvorili hlavný záväzok a s nimi spojené vedľajšie práva a povinnosti, ktorých plnenie by nemalo bez plnenia hlavného záväzku význam. Ostatné zmluvné ustanovenia ostávajú účinné a zmluva existuje naďalej.

Iný pojem už používa zákonodarca aj v návrhu nového občianskeho zákonníka, keď nehovorí o zániku zmluvy odstúpením, ale o zániku záväzku. Práva a povinnosti strán zanikajú iba v rozsahu účinku odstúpenia od zmluvy.

Obchodný zákonník ako okamih zániku určitých ustanovení zmluvy stanoví účinné odstúpenie od zmluvy na rozdiel od občianskeho zákonníka, ktorý stanoví, že odstúpením od zmluvy sa zmluva ruší od počiatku¹⁰³. Je to významné z hľadiska právnej istoty, keď odstúpením od zmluvy nie sú dotknuté práva a povinnosti, ktoré na základe zaniknutých zmluvných ustanovení vznikli. Strana, ktorá od zmluvy odstúpi, je oprávnená požadovať náhradu škody, zmluvnú pokutu aj úroky z omeškania ako ďalšie dôsledky porušenia povinností druhej strany¹⁰⁴. Tieto nároky môže uplatniť aj strana v omeškaní v prípade, že jej vznikli voči druhej strane. Pretrvávanie nároku na náhradu škody vzniknutej porušením povinnosti výslovne vyplýva aj z ustanovenia § 351 odst.1, ktoré stanoví výnimky z práv a povinností, ktoré odstúpením zanikajú. Táto úprava je podľa mojej mienky zbytočná a logicky nesprávne zaradená do daného ustanovenia. Nárok na náhradu škody vzniká na základe zmluvy jej porušením a nie na základe zmluvného ustanovenia. To môže upraviť iba podmienky vzniku nároku na náhradu škody a upraviť jej výšku.

---

¹⁰² Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 351, odst.1.

¹⁰³ Porovnaj Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 48 odst.2.

¹⁰⁴ Porovnaj Kopáč L., Švestka J., Nad některými otázkami odstoupení od smlouvy podle obchodního zákoníku, Praha, Právní rozhledy. 1995, 10, s. 402 a nasl.

Návrh nového občianskeho zákonníka predstavuje oproti obchodnému zákonníku zmenu, keď stanoví, že záväzok zaniká od počiatku. Zároveň upravuje práva, ktoré nezanikajú zánikom záväzku, a to právo na zaplatenie zmluvnej pokuty, na už dospelé úroky z omeškania, na náhradu škody, a účinné ostane aj ujednanie strán o spôsobe riešenia sporov zo zmluvy.

V ustanovení § 349 odst.3 ObchZ sa nachádza úprava zániku určitých práv a povinností odstúpením pri fixných záväzkoch, teda takých, pri ktorých z obsahu zmluvy vyplýva, že veriteľ nebude mať záujem na splnení záväzku po dobe stanovenej pre jeho splnenie. V tomto prípade dochádza k odstúpeniu od zmluvy priamo zo zákona, bez nutnosti úkonu zo strany oprávnenej osoby, počiatkom omeškania dlžníka. Veriteľ tento dôsledok môže zvrátiť iba takým spôsobom, že dlžníkovi oznámi pred dobou stanovenou pre plnenie záväzku, že na plnení záväzku trvá. Táto úprava podľa môjho názoru do istej miery chráni dlžníka, keďže tým, že počiatkom omeškania určité práva a povinnosti zaniknú, nevzniknú veriteľovi voči nemu žiadne ďalšie nároky z omeškania (v prípade, že strany si ich neupravili odlišne od zákona). Na druhej strane pri fixných záväzkoch sa jedná o plnenie, ktoré má pre veriteľa význam iba v určitú dobu, a nebolo by správne, aby omeškanie bolo prostriedkom získavania prospechu bez záujmu o samotné plnenie záväzku.

Zmenu predstavuje návrh nového občianskeho zákonníka, ktorý stanoví, že veriteľ môže oznámiť dlžníkovi, že na riadnom plnení trvá, aj po dobe splatnosti fixného záväzku, ale v lehote bez zbytočného odkladu.

V prípade, že si strany poskytli pred odstúpením od zmluvy plnenie, sú povinné ho vrátiť, u peňažného záväzku spolu s úrokmi z omeškania vo výške zjednanej v zmluve pre tento prípad, inak stanovené podľa § 502. Ak vracia plnenie strana, ktorá odstúpila od zmluvy, má nárok na úhradu nákladov s tým spojených¹⁰⁵. Táto úprava predstavuje zvláštny nárok, ktorý vzniká stranám odstúpením od zmluvy podľa obchodného zákonníka. Občiansky zákonník upravuje povinnosť strán vrátiť si navzájom všetko, čo si plnili bez právneho dôvodu alebo z právneho dôvodu, ktorý

---

¹⁰⁵ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 351, odst.2.

odpadol, v úprave bezdôvodného obohatenia podľa § 451 ObčZ a nasl., ktorá sa použije aj pri odstúpení od zmluvy¹⁰⁶.

2.7. Právo na úroky z omeškania

Právo veriteľa požadovať úroky z omeškania je špecifickým dôsledkom omeškania dlžníka. Toto právo vzniká iba pri omeškaní dlžníka s peňažným záväzkom. Úprava úrokov z omeškania sa nachádza v § 369 ObchZ, ktorý je dispozitívny a v § 369a ObchZ, ktorý je z časti kogentný, výška úrokov z omeškania sa riadi predpismi práva občianskeho.

Občiansky zákonník takisto v § 517 odst.2 priznáva veriteľovi právo na úroky z omeškania pri omeškaní dlžníka s peňažným záväzkom, ak nie je dlžník podľa tohto zákona povinný platiť poplatok z omeškania. Táto úprava sa však vzhľadom na komplexnosť úpravy obchodného zákonníka nepoužije.

Na rozdiel od nároku na zmluvnú pokutu, ktorý si musia strany dohodnúť v zmluve, právo požadovať úroky z omeškania vzniká priamo zo zákona. Povinnosť platiť úroky z omeškania nevzniká iba zavineným porušením povinnosti dlžníka, je založená na objektívnom princípe a napriek tomu, že úroky z omeškania predstavujú paušalizovanú náhradu škody, zákon neupravuje ani možnosť liberácie. To má význam v prípadoch, keď je vzniknutá škoda ťažko preukázateľná. Pre vznik nároku na úroky z omeškania však vznik škody nie je potrebný, podstatné je, že dlžník je v omeškaní s peňažným záväzkom.

Tým, že je dlžník v omeškaní s peňažným záväzkom, stráca veriteľ možnosť dispozície s finančnými prostriedkami k podnikateľským účelom¹⁰⁷ a dlžník si peniaze „vypožičiava“. Je možné, že na vykrytie nedostatku finančných prostriedkov si musí zobrať úver. Účel úrokov z omeškania je teda kompenzačný. Okrem toho aj preventívny a sankčný, keďže k úrokovej sadzbe sa pripočítava aj sankčná zložka.

---

¹⁰⁶ Porovnaj Horáček, T. Ještě k výpovědi a odstoupení od obchodní smlouvy. Právní fórum. 2009, 3, s. 109.

¹⁰⁷ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 256.

2.7.1. Právna povaha úrokov z omeškania

Úroky z omeškania majú povahu príslušenstva pohľadávky podľa § 121 odst.3 ObčZ. Omeškaním dlžníka s plnením peňažného záväzku teda nevzniká nový záväzkový vzťah, nezávislý na pôvodnom záväzkovom vzťahu, ale menia sa iba práva a povinnosti strán zo záväzkového vzťahu a dlžník je okrem hlavného záväzku povinný splniť aj záväzok akcesorický – zaplatiť úroky z omeškania. Vedľajší záväzkový vzťah zdieľa osud hlavného záväzku. Zánikom hlavného záväzku zaniká aj právo požadovať úroky z omeškania okrem tých, na ktoré vzniklo právo pred zánikom záväzkového vzťahu.

Právo na úroky z omeškania vzniká jednorázovo v momente, keď sa dlžník dostane do omeškania s plnením záväzkového vzťahu. Je to dôležité z hľadiska behu premlčacej doby. Právo na úroky z omeškania teda nevzniká nanovo a samostatne každý deň počas trvania omeškania, ale iba raz a premlčí sa ako celok. Ak by sa ustanovenie zákona vyložilo tak, že právo požadovať úrok z omeškania vzniká každý deň, kým záväzok nie je splnený, viedlo by to k vzniku nepremlčateľného práva na úroky z omeškania, pričom hlavný záväzok by bol už premlčaný. To by bolo v rozpore s povahou úrokov z omeškania ako príslušenstva pohľadávky¹⁰⁸.

2.7.2. Zmluvná výška úrokov z omeškania

Pri úprave výšky úrokov z omeškania zákon vychádza zo zmluvnej voľnosti strán a stanoví, že zákonná úprava výšky úrokov z omeškania sa použije iba v prípade, že si strany nedohodnú ich výšku v zmluve¹⁰⁹. Vzhľadom na dispozitívnosť ustanovenia, z ktorej vyplýva, že strany sa môžu od zákonnej úpravy odchýliť, zákonodarca ešte zdôraznil prednosť dohody strán o výške úrokov z omeškania.

---

¹⁰⁸ Porovnaj Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. února 2007 sp. zn. 21 Cdo 681/2006, 21 Cdo 682/2006.

¹⁰⁹ Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník: komentář. Díl IV. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Polygon, 2002, s. 3399.

Zmluvné strany nie sú pri dohode o výške úrokov z omeškania nijak limitované, to ale neznamená, že úroky môžu byť v ľubovoľnej výške. Účelom úrokov z omeškania je funkcia preventívna, kompenzačná a sankčná, úroky z omeškania však musia byť aj spravodlivé a nemôže dochádzať k zneužitiu tohto inštitútu. Úroky z omeškania, ktoré zneužívajúce sú, môžu byť vzhľadom ku konkrétnym okolnostiam nevymáhateľné pre rozpor so zásadami poctivého obchodného styku (§ 265 ObchZ) alebo dohoda o ich výške môže byť úplne neplatná pre rozpor s dobrými mravmi (§ 39 ObčZ)¹¹⁰.

Úroky z omeškania predstavujú častý predmet súdnych sporov. Najvyšší súd judikoval, že pri posudzovaní prijateľnej výšky úrokov z omeškania je nutné prihliadať nielen k výške zákonných úrokov a k pomeru zjedaných úrokov z omeškania a zaisťovanej povinnosti, ale aj k okolnostiam a podmienkam konkrétneho prípadu. Je treba brať v úvahu dôvody, ktoré strany viedli k dohode konkrétnej výšky úrokov, k okolnostiam, ktoré túto dohodu sprevádzali, ale aj k dôvodom nesplnenia zaisťovaného záväzku, prípadne k dopadom priznania zjednaného úroku z omeškania na osobu, voči ktorej je uplatňovaný. Riadne a včasné splnenie záväzku je jednou zo základných zásad poctivého obchodného styku, ale účastník obchodno-právnych vzťahov nemôže zneužiť práv, ktoré mu zo zákona alebo na základe zákona vznikli, pri presadzovaní svojich záujmov a nemôže prekročiť medze zásad poctivého obchodného styku.¹¹¹

Dohodnutá výška úrokov z omeškania môže dosiahnuť až takú intenzitu, že ujednanie o nej je v rozpore s dobrými mravmi a je preto neplatné. Dobré mravy sú podľa judikátu Najvyššieho súdu mravné zásady, kultúrne a spoločenské normy, ktoré sú všeobecne prijímané v určitej spoločnosti a vytvárajú tak všeobecnú mienku o tom, čo sa považuje za poctivé a slušné jednanie. Dobré mravy netvorí uzavretý a petrifikovaný systém, sú skôr merítkom etického hodnotenia konkrétnych situácií a ich súladu so všeobecne uznávanými pravidlami slušnosti a poctivého jednania. Rozpor s dobrými mravmi je treba posudzovať v každom prípade individuálne, s prihliadnutím ku konkrétnym okolnostiam jednania účastníkov príslušnom období

---

¹¹⁰ Kovařík, Z. in Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp Z. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1455.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. února 2003 sp. zn. 32 Odo 400/2002.

a k ich vtedajšiemu postaveniu.¹¹² V rozhodovanej veci boli dohodnuté úroky z omeškania vo výške jedno percento denne, čo činilo ročne tristošesťdesiatpäť percent, a zákonný úrok sa pohyboval vo výške okolo dvadsať percent ročne.

K výkladu pojmu dobré mravy sa vyjadril aj Ústavný súd, ktorý judikoval, že za dobré mravy možno považovať súhrn etických, všeobecne zachovávaných a uznávaných zásad, ktorých dodržovanie je veľakrát zaistované aj právnymi normami tak, aby každé jednanie bolo v súlade so všeobecnými mravnými a morálnymi zásadami demokratickej spoločnosti (usnesení sp. zn. II. ÚS 249/97). Zásada zmluvnej voľnosti pri dohode o výške úrokov z omeškania nemôže byť bezbrehá, ale modifikovaná účelom a zmyslom sankčného a motivačného zmyslu inštitútu úrokov z omeškania. Ich výška nemôže byť šikanózna, nemôže sa jednať o hrubý nepomer medzi vzájomnými povinnosťami strán, ktoré medzi sebou vedú spor. Úroky z omeškania nemôžu viesť k tomu, aby oprávnenej strane bolo priznané toľko, koľko by zďaleka nemohla získať, ak by vymáhanú čiastku uložila u ktorejkoľvek banky, a nemožno si predstaviť ani inú investíciu, ktorá by ponúkala obdobný zisk.¹¹³

2.7.3. Zákonná výška úrokov z omeškania

Zákonná úprava výšky úrokov z omeškania sa použije v prípade, ak si strany nedohodli výšku úrokov z omeškania v zmluve, a bude sa riadiť predpismi práva občianskeho¹¹⁴.

Úprava výšky úrokov z omeškania prešla výraznými legislatívnymi zmenami. Pred účinnosťou novely zákona č. 370/2000 Sb. upravoval § 369 ObchZ výšku úrokov z omeškania odkazom na úrokovú sadzbu stanovenú obdobne podľa § 502 zvýšenú o jedno percento. Ustanovenie § 502 ObchZ v rozhodnej dobe stanovilo, že od doby poskytnutia peňažných prostriedkov je dlžník povinný platiť z nich úroky v zjednanej výške, inak v najvyššej prípustnej výške stanovenej zákonom alebo na základe zákona.

---

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. dubna 2001 sp. zn. 29 Cdo 1583/2000.

¹¹³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. května 2009 sp zn. I. ÚS 523/2007.

¹¹⁴ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 369 odst.1.

Ak nie sú takto úroky stanovené, je dlžník povinný platiť obvyklé úroky požadované za úvery, ktoré poskytujú banky v mieste sídla dlžníka v dobe uzavretia zmluvy.

Táto úprava viedla k rozdielom vo výške úrokov z omeškania, keď sa ich výška stanovovala podľa obvyklých úrokov požadovaných bankami za úvery v mieste sídla dlžníka. Problematické bolo určiť aj samotnú výšku úrokov z omeškania, keď pri úroku za úver bolo nutné prihliadať k dĺžke úveru a medzi jednotlivými bankami boli rozdiely v úrokových sadzbách. L. Kopáč vyjadril taký názor, že je treba použiť úrok prevládajúci v praxi bánk, prihliadať k dĺžke omeškania a podľa toho určiť taký úrok, ktorý požadujú banky za úver na danú dobu. Zároveň je treba prihliadať aj k výraznejším zmenám úrokových sadzieb, aby sa zachovala odškodňovacia funkcia úrokov z omeškania¹¹⁵.

Problémy mohli nastať aj v prípade, že dlžník sídlo nemal, alebo v mieste jeho sídla nemala pobočku žiadna banka, alebo sa jednalo o zahraničnú osobu. Najvyšší súd tento problém vyriešil tak, že pojem sídlo rozšíril a podľa jeho výkladu nie je logického dôvodu na to, aby sídlom nemohlo byť územie celej republiky, pokiaľ by to viedlo k spravodlivému a rozumnému stanoveniu výšky úrokovej sadzby¹¹⁶.

Novelou obchodného zákonníka Zákonem č. 370/2000 Sb. došlo k zjednoteniu výšky úrokov z omeškania v záväzkových vzťahoch podľa obchodného a občianskeho zákonníka. Obchodný zákonník v § 369 odst.1 odkazuje na občianskoprávne predpisy, pričom výška úrokov z omeškania sa riadi Nařízením vlády č. 142/1994 Sb. Podľa tohto nariadenia sa úroky z omeškania stanovili pôvodne dvojnásobkom diskontnej sadzby Českej národnej banky platné v deň, keď sa dlžník do omeškania dostal. Táto úprava bola zmenená Nařízením vlády č. 163/2005 Sb. To stanovilo úroky z omeškania ročne vo výške repo sadzby ČNB zvýšenej o sedem percentných bodov. Výška úrokov z omeškania bola v každom kalendárnom polroku, počas ktorého omeškanie trvalo, závislá na výške repo sadzby stanovenej ČNB pre prvý deň príslušného kalendárneho polroku.

---

¹¹⁵ Kopáč, L. Obchodní kontrakty. I. díl. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993, s. 254 a nasl.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. března sp. zn. 29 Odo 1214/2005.

Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., ve znení nařízení vlády č. 163/2005 s účinností od 1. júna 2010 zmenilo nařízení vlády č. 33/2010 Sb. To upravuje úroky z omeškania ročne vo výške repo sadzby stanovenej ČNB pre posledný deň kalendárneho polroku, ktorý predchádza kalendárnemu polroku, v ktorom došlo k omeškaniu, zvýšenej o sedem percentných bodov. Výška repo sadzby sa dá zistiť na internetových stránkach Českej národnej banky¹¹⁷.

Nedostatok v zákonnej úprave úrokov z omeškania vidím v tom, že zákon nestanoví žiadny strop, do ktorého môžu úroky z omeškania rásť. Problém je to hlavne v prípade dlhých súdnych sporov, čo je v súčasnej situácii v súdnictve dosť často sa vyskytujúci jav. V dôsledku prietáhov v súdnych konaniach a vyťažnosti súdov môžu úroky z omeškania niekoľkonásobne prevýšiť hlavný dlh, čo určite nie je žiadúce a ani spravodlivé, keďže strany nemôžu ovplyvniť mimo svojich práv a povinností rýchlosť súdneho konania. Riešením by bolo poskytnúť súdom moderačné oprávnenie k výške úrokov z omeškania alebo stanoviť presnú výšku (napr. do výšky hlavného dlhu), do ktorej môžu úroky z omeškania rásť.

2.7.4. Vzťah úrokov z omeškania a ďalších inštitútov

Obchodný zákonník upravuje iba vzťah úrokov z omeškania a náhrady škody v § 369 odst.2, keď stanoví, že veriteľ má nárok na náhradu škody spôsobenú omeškáním so splnením peňažného záväzku, len pokiaľ táto škoda nie je krytá úrokmi z omeškania. Vyplýva to zo spoločnej funkcie úrokov z omeškania a náhrady škody, a to funkcie kompenzačnej. Pokiaľ je však vzniknutá škoda vyššia ako úroky z omeškania, rozdiel si veriteľ uplatní z titulu náhrady škody. To je významný rozdiel oproti vzťahu zmluvnej pokuty, ktorá tvorí paušalizovanú náhradu škody, a náhradou škody, keď si oprávnená strana nemôže uplatniť rozdiel medzi výškou zmluvnej pokuty a skutočnou škodou z titulu náhrady škody. Vzhľadom na dispozitívnosť ustanovenia nie je vylúčené, že si strany dohodnú súčasný vznik nároku na náhradu škody a práva na úroky z omeškania v prípade omeškania s peňažným záväzkom.

---

¹¹⁷ Pozri http://www.cnb.cz/cs/faq/faq_repo_historie.html.

Vzťah úrokov z omeškania a zmluvnej pokuty zákon neupravuje. Zo súdnej praxe však vyplýva, že nárok na zmluvnú pokutu a právo na úroky z omeškania môže existovať súčasne, napriek tomu, že majú obdobnú funkciu¹¹⁸

Hlavný rozdiel medzi oboma inštitútmi je taký, že kým na úrok z omeškania vzniká právo iba pri omeškaní s plnením peňažného záväzku, vznik nároku na zmluvnú pokutu môžu strany spojiť s porušením peňažnej aj nepeňažnej povinnosti.

Odlíšný je spôsob vzniku práva. Právo na úroky z omeškania vzniká ex lege a nárok na zmluvnú pokutu na základe zmluvného ujednania strán. Dôvod je možno taký, že pri úrokoch z omeškania je presnejšie vymedzený charakter porušenia a je možné vyjsť z objektívnej ceny peňazí a zvýšiť ju o sankčnú zložku¹¹⁹. V prípade zmluvnej úpravy výšky úrokov z omeškania môže často dochádzať k zámene tohto inštitútu zo zmluvnou pokutou, a naopak. Je preto treba prihliadať ku skutočnej vôli strán záväzkového vzťahu a je nutné vyložiť zmluvné ujednanie podľa obsahu oboch inštitútov. Najvhodnejšie by bolo priamo označiť ujednanie strán ako dohodu o zmluvnej pokute, dohodu o úrokoch z omeškania a nie nejednoznačne ako penále, sankcia.

V prípade, že strany nevyhlúčili vznik práva na úroky z omeškania a zmluva obsahuje ujednanie o zmluvnej pokute, je vhodné prispôbiť jej výšku, pokiaľ zaistujú splnenie tej istej peňažnej povinnosti. V tomto prípade dochádza k dvojnásobnému postihu dlžníka, a preto môže súd využiť svoje moderačné oprávnenie vyplývajúce z § 301 ObchZ a znížiť výšku zmluvnej pokuty až na výšku škody, ktorá nie je krytá úrokmi z omeškania¹²⁰, prípadne môže byť ujednanie o zmluvnej pokute neplatné pre rozpor s dobrými mravmi (§ 39 ObčZ).

---

¹¹⁸ Napr. Rozsudek Krajského obchodního soudu Brno ze dne 9. ledna 1995 sp. zn. 24 Cm 597/93.

¹¹⁹ Patěk, D. Smluvní pokuta v obchodních vztazích. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 64.

¹²⁰ Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 95.

Ďalší rozdiel spočíva v právnej povahe inštitútov. Nárok na zmluvnú pokutu vzniká na základe zmluvy a je samostatný na rozdiel od úroku z omeškania, ktorý je príslušenstvom pohľadávky.

2.7.5. Tzv. harmonizačná úprava úrokov z omeškania

Novelou obchodného zákonníka zákonom č. 554/2004 Sb., ktorá nadobudla účinnosť dňa 1. januára 2005, bol do obchodného zákonníka vložený nový § 369a. Toto ustanovenie zákona je splnením povinnosti Českej republiky ako členského štátu Európskej únie zaviesť do svojho právneho poriadku princípy obsiahnuté v Smernici Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. června 2000 o postupe proti opožděným platbám v obchodních transakcích (ďalej len smernica). Cieľom smernice je zjednotiť zmluvné platobné podmienky a pravidlá platobných operácií, a tak bojovať proti neprimerane dlhým platobným lehotám a oneskoreným platbám, ktoré predstavujú hlavne pre malé a stredné podniky značné administratívne a finančné bremeno, ktoré je hlavnou príčinou platobnej neschopnosti a ohrozuje životaschopnosť podnikov. Navyše tieto skutočnosti vedú k podstatnému obmedzeniu platobných transakcií medzi zmluvnými štátmi vzhľadom na rozdielnu mieru rizika, a preto je potrebná jednotná úprava na úrovni Európskej únie pre lepšie dosiahnutie cieľov boja proti oneskoreným platbám¹²¹.

Ustanovenie § 369a ObchZ predstavuje mechanické premietnutie smernice do českého právneho poriadku, ktoré na mnohých miestach narušuje organickú jednotu celého predpisu¹²². Obsahuje duplicitnú a vnútorne rozpornú úpravu. Niet pochyb, že určité ustanovenia obchodného zákonníka budú musieť byť v budúcnosti novelizované, aby sa odstránili vady úpravy a aby sa upresnili niektoré nejasnosti, ktoré môžu vyvolávať výkladové problémy.

---

¹²¹ Smernice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES o postupe proti opožděným platbám v obchodních transakcích, dôvody uvedené pod číslami 7, 8, 9, 10, 12.

¹²² Kovařík, Z. in Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp Z. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1458.

V ustanovení § 369a odst.1 ObchZ je vymedzená pôsobnosť danej úpravy. Použije sa vo vzťahu medzi podnikateľmi alebo vo vzťahu medzi podnikateľmi a verejnoprávnymi korporáciami alebo medzi podnikateľmi a štátnymi príspevkovými organizáciami, ktorého predmetom je úplatná dodávka tovaru alebo služieb.

Prvý problém, ktorý táto úprava vyvoláva je, na aké subjekty sa bude vlastne úprava vzťahovať. Výklad je možný dvojakým spôsobom, keďže § 261 ObchZ, ktorý upravuje osobnú pôsobnosť obchodného zákonníka, novelizovaný nebol:

- a) úprava § 369a odst.1 ObchZ je špeciálna voči § 261 ObchZ a rozšírila pre otázku omeškania osobnú pôsobnosť aj na verejnoprávne korporácie, to je možné na základe § 4 ObchZ¹²³, alebo
- b) ustanovenie § 369a ObchZ dopadá iba na tie verejnoprávne korporácie, ktoré možno podradiť pod vymedzenie osobnej pôsobnosti v § 261 ObchZ.

Môj názor je taký, že sa jedná o rozšírenie osobnej pôsobnosti obchodného zákonníka. Je to možné dovodiť z textu a účelu smernice, pričom výklad ustanovenia § 369a ObchZ musí byť s ňou konformný. Smernica nehovorí o verejnoprávnej korporácii, ale o orgáne verejnej moci. Orgán verejnej moci definuje ako akýkoľvek orgán alebo subjekt, ktorý je definovaný v smerniciach o verejných zákazkách¹²⁴. Smernica ďalej nevyžaduje, aby sa jednalo o vzťahy, ktoré vznikajú medzi danými subjektami pri uspokojovaní verejných potrieb, čo obchodný zákonník v § 261 odst.2 vyžaduje. Ďalším argumentom je ten, že pokiaľ by sa jednalo o subjekty spadajúce pod § 261 ObchZ, stačilo by pri vymedzení pôsobnosti § 369a ObchZ odkázať na túto úpravu¹²⁵.

Ďalším problémom je vymedzenie pojmu verejnoprávna korporácia, ktorý nie je v českom právnom poriadku nijak definovaný. Môžeme si pomôcť spomínanou definíciou orgánu verejnej moci v smernici. V tom prípade by sa úprava § 369a ObchZ

---

¹²³ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 4: „Ustanoveními tohoto zákona se řídí i vztahy jiných osob než podnikatelů, stanoví-li to tento zákon nebo zvláštní zákon.“

¹²⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, čl.2, odst.1.

¹²⁵ Porovnaj Bejček, J. Pět letných pozastavení nad poslední loňskou novelou obchodního zákoníku. Právní rozhledy. 2005, 11, s. 399; Bejček, J. in Bejček, Eliáš, Raban a kol. Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 97.

vzťahovala na, za inak splnených podmienok, všetky subjekty štátneho a verejného charakteru, pokiaľ uzatvárajú s podnikateľmi zmluvy na úplatné dodanie tovaru alebo služieb¹²⁶. Nie je však isté, že pojem „orgán verejnej moci“ je celkom krytý pojmami „verejnoprávna korporácia“ a štátna príspevková organizácia“, čo by znamenalo čiastočný nesúlad s požiadavkami smernice. Nesúlad so smernicou je istý vo vzťahu k pôsobnosti smernice týkajúcej sa slobodných povolání, keďže smernica dopadá na všetky. Pojem „podnikateľ“ podľa obchodného zákonníka všetky slobodné povolania nezahŕňa¹²⁷.

V ustanovení § 369a odst.1 ObchZ je ďalej upravený vznik práva na úrok z omeškania podľa predpisov práva občianskeho (§ 369) a doba, kedy toto právo vzniká - dňom nasledujúcim po dni splatnosti alebo po uplynutí lehoty k plateniu ceny dodávky stanovenými zmluvou, ak sú splnené podmienky uvedené v odstavci 3. Túto úpravu možno považovať za nadbytočnú, keďže nárok vzniká už na základe § 369 ObchZ a nie je potrebné opakovať ani to, akým spôsobom sa určí výška úroku z omeškania. Dobu vzniku veriteľovho práva na úrok z omeškania taktiež nebolo potrebné znovu upraviť, keď ju možno určiť podľa všeobecnej úpravy omeškania dlžníka v § 365 ObchZ. Rozlišovanie medzi dobou splatnosti a lehotou k plateniu ceny dodávky je zbytočné, keďže stanovenie lehoty oba spôsobmi sa dá podradiť pod pojem deň splatnosti¹²⁸.

Chybná bola určitú dobu transpozícia smernice čo sa týka výšky úrokov z omeškania. Smernica vyžaduje, aby bola výška úrokov z omeškania pre štáty, ktoré sa nezúčastňujú tretej etapy hospodárskej a menovej únie, súčtom úrokovej sadzby pre hlavné refinančné operácie použité ich centrálnou bankou behom jej poslednej hlavnej refinančnej operácie, vykonanej pred prvým kalendárnym dňom daného polroku, a najmenej sedem percentných bodov, ak v zmluve nie je uvedené inak¹²⁹. Táto požiadavka bola splnená až nařízením vlády č. 163/2005 Sb. ze dne 23. března 2005, ktorým bolo novelizované nařízením vlády č. 142/1994 Sb. Dovtedajšia fixná úprava

---

¹²⁶ Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 138.

¹²⁷ Dědič, J.; Čech, P. Obchodní právo po vstupu ČR do EU aneb co všechno se po 1. květnu 2004 v obchodním právu změnilo? Praha: Polygon, 2004, s. 435.

¹²⁸ Grulich, T. Několik poznámek k § 369a obchodního zákoníku. Právní rozhledy. 2005, 2, s. 58.

¹²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, čl.1, písm.d).

úrokov z omeškania vo výške dvojnásobku diskontnej sadzby ČNB k prvému dňu omeškania dlžníka bola nahradená premenlivým úrokom z omeškania ročne vo výške repo sadzby ČNB zvýšenej o sedem percentných bodov. Výška úrokov z omeškania bola v každom kalendárnom polroku, počas ktorého omeškanie trvalo, závislá na výške repo sadzby stanovenej ČNB pre prvý deň príslušného kalendárneho polroku. Keďže česká právna úprava mala už 1. mája 2004 obsahovať pre obchodné vzťahy úpravu vychádzajúcu z európskej smernice a ohľadom výšky úrokov z omeškania tomu tak nebolo až do 28. apríla 2005, mohlo by to svedčiť napr. nároku na náhradu škody voči Českej republike tomu účastníkovi, ktorému boli priznané v súdnom konaní podľa platnej národnej úpravy výrazne nižšie zákonné úroky ako predpokladá európska smernica¹³⁰.

V ustanovení § 369a odst.2 ObchZ sa nachádza špeciálna úprava lehoty splatnosti peňažného záväzku, ak nie je určená v zmluve, a teda na vzťahy patriace do pôsobnosti § 369a sa nepoužije všeobecné určenie lehoty splatnosti bez zbytočného odkladu po požiadaní veriteľa o plnenie podľa § 340 odst.2 ObchZ.

Význam tejto úpravy spočíva v tom, že bude v každom prípade možné určiť presnú lehotu splatnosti a deň vzniku práva na úrok z omeškania. Mínus je ten, že zákonodarca na jednej strane stanovil, že výzva veriteľa k plneniu nie je potrebná, na druhej strane v ďalšom texte hovorí o faktúre alebo obdobnej žiadosti o zaplatenie. Výzva nie je potrebná ani na základe všeobecnej úpravy úrokov z omeškania v obchodnom a občianskom zákonníku, preto sa jedná skôr o nepresnosť zo strany zákonodarcu. Žiadosť o zaplatenie treba vykladať skôr ako žiadosť o zaplatenie hlavného dlhu¹³¹.

Veľmi nejasne je formulovaný § 369a odst.3 ObchZ, podľa ktorého má veriteľ právo požadovať úroky z omeškania iba v miere, v akej splnil svoje zákonné a zmluvné povinnosti, a ak neobdržal dlžnú čiastku v dobe jej splatnosti, ibaže dlžník nie je zodpovedný za omeškanie.

---

¹³⁰ Horák, P. Nová úprava úroku z prodlení v soudní praxi. 2005, 19, s. 708.

¹³¹ Doležil, T. Příliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku. Právní rozhledy. 2005, 10, s. 358.

Miera, do akej sľnil veriteľ svoje zákonné a zmluvné povinnosti je veľmi ťažko určiteľná. Koniec koncov takéto znenie ustanovenia nevyžaduje ani smernica, ktorá v čl. 3 odst.1 písm. c) stanoví, že veriteľ je oprávnený požadovať úroky z omeškania iba za predpokladu, že sám splnil svoje zákonné a zmluvné povinnosti, dlžnú čiastku včas neobdržal a dlžník za omeškanie zodpovedá. Podľa českej právnej úpravy je veriteľ v omeškaní, pokiaľ v rozpore so svojimi povinnosťami odmietne prijať riadne ponúknuté plnenie od dlžníka alebo neposkytne spolupôsobenie nutné k splneniu záväzku (§ 370 ObchZ). Svoje zákonné a zmluvné povinnosti teda buď poruší a je v omeškaní, alebo splní. Do akej miery svoje povinnosti poruší nie je podstatné. Dôležité je, že kvôli tomuto porušeniu dlžník nemôže splniť svoj záväzok, a to znamená, že nie je v omeškaní.

V návrhu nového občianskeho zákonníka zákonodarca túto nezrovnalosť napravil, keď vypustil slovo „v miere“ akej splnil veriteľ svoje zmluvné a zákonné povinnosti, a tým začlenil vhodnejšie túto úpravu do ostatného textu zákona, keďže návrh občianskeho zákonníka takisto nerozlišuje, do akej miery splnil veriteľ svoje povinnosti.

Problematická je aj úprava tohto ustanovenia týkajúca sa zodpovednosti dlžníka. Dlžník podľa § 365 ObchZ zodpovedá za omeškanie objektívne, bez možnosti liberácie. Do omeškania sa dostane vtedy, ak nesplní riadne a včas svoj záväzok. Zodpovedný za omeškanie bude teda vždy s jedinou výnimkou. Omeškanie nenastane alebo omeškanie, ktoré už nastalo, sa preruší iba v tom prípade, že dlžníkovi bráni v splnení záväzku veriteľ, ktorý je sám v omeškaní. Zodpovednosť dlžníka je v tomto prípade logicky vylúčená. Smernica vo svojom čl. 6 umožňuje členským štátom, aby si ponechali úpravu pre veriteľa výhodnejšiu a česká právna úprava so svojou objektívnou zodpovednosťou dlžníka za omeškanie už ani výhodnejšia nemôže byť. Bolo by teda vhodnejšie danú úpravu úplne vynechať¹³².

Ustanovenie § 369a odst.4 ObchZ je ďalším príkladom nie najvhodnejšej transpozície smernice, keď umožňuje dohodu strán odchylnú od odstavcov 2 a 3

---

¹³² Bejček, J. Pět letných pozastavení nad poslední loňskou novelou obchodního zákoníku. Právní rozhledy. 2005, 11, s. 400.

a dohodu o výške úrokov odchylnú od výšky stanovenej predpismi práva občianskeho (§ 369), zároveň však strany záväzkového vzťahu limituje. Na takúto odchylnú dohodu musí byť objektívny dôvod a s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu, prax zavedenú medzi stranami a na obchodné zvyklosti nesmie byť zrejme zneužívajúca vo vzťahu k veriteľovi. V takom prípade je dohoda neplatná, čo je napríklad postup. Charakter neplatnosti bude skôr relatívny, keďže má chrániť iba veriteľa¹³³. Zo znenia zákonnej úpravy vyplýva to, že napriek tomu, že dohoda má zrejme zneužívajúci charakter, o neplatnosti dohody musí rozhodnúť súd a až toto rozhodnutie je predpokladom pre postup podľa úpravy § 369 odst.2 a 3 a ohľadom stanovenia výšky úrokov z omeškania podľa predpisov práva občianskeho. To súd neučiní, ak zistí, že pre zneužívajúcu odchylnú úpravu existuje objektívny dôvod. Na tomto mieste si zákonodarca sám protirečí, keďže v prípade, že na odchylnú dohodu je objektívny dôvod, nemôže sa jednať o dohodu zneužívajúcu. Požiadavka českého zákonodarcu na predchádzajúce rozhodnutie súdu o tom, že dohoda je zneužívajúca, nie je ani v súlade so znením smernice. Český zákonodarca si zrejme zmýlil možnosť členského štátu vyplývajúcu z čl. 3 odst.3 smernice oprávniť súd, aby stanovil aj iné podmienky, ktoré sú spravodlivé a iné než dispozitívna právna úprava. Túto možnosť však zákonodarca nevyužil¹³⁴.

Určitým posunom je úprava návrhu nového občianskeho zákonníka, keď ujednanie o úrokoch z omeškania, ktoré zhoršuje postavenie veriteľa, už zákonodarca neprehlasuje za neplatné, ale v súlade so znením smernice za neúčinné. Nová je možnosť súdu rozhodnúť v záujme spravodlivého riešenia inak ako použitím ustanovení zákona.

Ustanovenie § 369a odst.5 ObchZ je premietnutím požiadavky smernice uvedenej v čl. 3 odst.4, 5, aby členské štáty prijali opatrenia, ktoré by zabránili ďalšiemu používaniu zmluvných podmienok, ktoré sú výrazne v neprospech veriteľa a zásadám smernice. Zákon stanoví, že žalobu z dôvodu, že zmluvné podmienky určené pre všeobecné používanie sú zrejme zneužívajúce v zmysle odstavca 4, môže podať

---

¹³³ Porovnaj Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 267, odst.1.

¹³⁴ Dědič, J.; Čech, P. Obchodní právo po vstupu ČR do EU aneb co všechno se po 1. květnu 2004 v obchodním právu změnilo? Praha: Polygon, 2004, s. 437.

a účastníkom konania byť aj právnická osoba založená s cieľom hájiť záujmy stredných a malých podnikov. Správne mal byť použitý namiesto pojmu „stredných a malých podnikov“ pojem „podnikateľov“, keďže ten podľa českého právneho poriadku zodpovedá pojmu použitému v smernici. Právnická osoba má teda aktívnu legitimáciu k podaniu žaloby a tiež má právo byť účastníkom takéhoto konania. Zmluvnými podmienkami určenými pre všeobecné používanie budú nepochybne všeobecné obchodné podmienky podľa § 273 odst.1 ObchZ¹³⁵, prípadne aj iné zmluvné podmienky, pokiaľ sú vydávané dlžníkmi a sú súčasťou určitého druhu uzatváraných zmlúv¹³⁶.

Legislatívna chyba vznikla pri doplnení § 263 odst.1 ObchZ o ďalšie kogentné ustanovenia, keď bol pridaný § 369a odst.4 až 7. Keďže § 369a má iba 5 odstavcov, kogentný je iba odstavec štvrtý a piaty, od ostatných sa môžu strany odchýliť, dokonca ich použitie môžu vylúčiť, pričom taký výklad je v rozpore so smernicou a ňou sledovanými cieľmi¹³⁷.

Pre porovnanie uvediem, ako sa zmenila úprava úrokov z omeškania v slovenskom obchodnom zákonníku po transpozícii smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2000/35/EHS z 29. júna 2000 o boji proti omeškaným platbám v obchodných transakciách. Do platnosti novely slovenského obchodného zákonníka zákonom č. 530/2003 Z. z. bolo znenie § 369 SObchZ totožné so znením § 369 ObchZ do novely zákonom č. 370/2000 Sb.. Zákonné úroky z omeškania boli stanovené sadzbou o jedno percento vyššou, ako boli obvyklé úroky požadované za úvery, ktoré poskytujú banky v mieste sídla dlžníka v čase uzavretia zmluvy. Novela obchodného zákonníku č. 530/2003 Z. z. priniesla zmeny v spôsobe výpočtu a určenia výšky zákonnej úrokovej sadzby a v úprave splatnosti úrokov z omeškania.

---

¹³⁵ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 273, odst.1: „ Část obsahu smlouvy lze určit také odkazem na všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi nebo odkazem na jiné obchodní podmínky , jež jsou stranám uzavírajícím smlouvu známe nebo k návrhu přiložené.“

¹³⁶ Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. 2. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s.140.

¹³⁷ Tamtiež.

Na rozdiel od českého zákonodarcu, ktorý zvolil mechanickú transpozíciu smernice prostredníctvom pridania úplne nového § 369a do obchodného zákonníka, aj keď tým spôsobil nemalé výkladové problémy kvôli nedostatočnej organickej jednote s ostatným textom predpisu a nejasnostiam úpravy, slovenský zákonodarca sa vydal cestou úzkej transpozície stávajúceho ustanovenia § 369 SObchZ.

Nové znenie § 369 odst.1 SObchZ prinieslo nový spôsob určenia výšky zákonného úroku z omeškania. V úvodnej časti zostala zachovaná základná zásada, a to priorita výšky úrokov dohodnutých v zmluve. Slovenský zákonodarca naplnil požiadavku smernice, aby sa výška úrokov z omeškania rovnala hodnote úrokovej sadzby uplatňovanej Európskou centrálnou bankou na jej poslednú hlavnú refinančnú operáciu vykonávanú pred prvým kalendárnym dňom príslušného polroka zvýšenej o minimálne sedem percentuálnych bodov. Pre členský štát, ktorý sa nezúčastňuje tretej etapy hospodárskej a menovej únie sa použije referenčná sadzba národnej centrálnej banky. Po novele zákonom č. 530/2003 Z. z. bola výška úrokov z omeškania o desať percent vyššia ako základná úroková sadzba Národnej banky Slovenska. Zákomom č. 659/2007 Z. z. o zavedení meny euro v Slovenskej republike sa slová „Národnej banky Slovenska“ nahradili slovami „Európskej centrálnej banky“. Ďalšiu významnú zmenu priniesla novela č. 454/2008 Z. z., ktorá zjednotila spôsob výpočtu a aplikácie úrokov z omeškania podľa občianskeho a obchodného zákonníka, keď pre určenie zákonných úrokov z omeškania odkazuje § 369 odst.1 SObchZ na predpisy práva občianskeho. Týmto predpisom je nariadenie vlády SR č. 87/1995 Z. z., ktoré upravuje výšku úrokov z omeškania v § 3. Úroky z omeškania možno v súčasnosti aplikovať a vypočítať dvomi spôsobmi. Prvý spôsob je stanovenie výšky úrokov z omeškania fixne za použitia základnej úrokovej sadzby Európskej centrálnej banky platnej k prvému dňu omeškania s plnením peňažitého dlhu zvýšenej o 8 percentuálnych bodov. Druhý spôsob je pohyblivé stanovenie výšky úrokov a viaže sa na podmienku zmeny základnej úrokovej sadzby Európskej centrálnej banky počas trvania omeškania a výhodnosti pre veriteľa. V tomto prípade sa bude k základnej úrokovej sadzbe pripočítavať sedem percentuálnych bodov a celková sadzba sa bude meniť v závislosti na zmenách základnej úrokovej sadzby platnej k prvému dňu príslušného kalendárneho polroka,

v ktorom trvá omeškanie; táto základná úroková sadzba Európskej centrálnej banky sa použije počas celého tohto polroka.

Okrem toho sa ustanovenie § 369 odst.1 zmenilo v tom, že obmedzilo zmluvnú slobodu strán týkajúcu sa dohody o výške úrokov z omeškania v prípade, že dlžníkom zo zmluvy je spotrebiteľ. V takom prípade možno dohodnúť úrok z omeškania najviac do výšky ustanovenej podľa predpisov občianskeho práva.

Druhou harmonizačnou zmenou, ktorú priniesla novela obchodného zákonníka zákonom č. 530/2003 Z. z. je úprava splatnosti úrokov z omeškania v § 369 odst.2. SObchZ.

Táto úprava je v súlade s požiadavkami smernice a je veľmi podobná českej úprave splatnosti úrokov z omeškania v § 369a odst.2 s tým rozdielom, že namiesto pojmov „faktúra alebo obdobná žiadosť o zaplatenie“ slovenský zákonodarca použil pojem „doklad veriteľa na splnenie peňažného záväzku dlžníkom“. Dôvodová správa k novele považuje za takýto doklad doklad, ktorý svojou povahou vyzýva dlžníka na úhradu tovaru alebo služby. Takýto pojem zákonodarca použil preto, lebo žiadny platný právny predpis Slovenskej republiky pojem faktúra nepozná. V praxi bude ale týmto dokladom spravidla faktúra¹³⁸.

---

¹³⁸ Porovnaj Ovečková, O. in Ovečková, O. a kol. Komentár k obchodnému zákonníku. Iura Edition, s. 896 až 896 i.

Záver

Omeškanie v obchodných vzťahoch predstavuje závažné porušenie zmluvy s dôsledkami v hospodárskej oblasti zmluvných strán. Jednou zo zásad českého právneho poriadku je tá, že záväzky sa majú plniť, a to včas a riadne. Je teda neprípustné ponechať porušenie zmluvy omeškaním bez následkov.

Obchodný zákonník definuje pojem omeškania dlžníka aj veriteľa v kogentných ustanoveniach. Úprava obchodného zákonníka je ucelená, preto sa občiansky zákonník subsidiárne nepoužije. Dôsledky sú vymedzené prevažne dispozitívnou formou, kogentná je časť úpravy úrokov z omeškania podľa § 369a ObchZ, zákon kogentne upravuje aj právo dlžníka v prípade omeškania veriteľa trvať na riadnom splnení povinností, ak zákon nestanoví niečo iného, právo požadovať od veriteľa náhradu škody podľa § 373 a nasl. a právo dlžníka odstúpiť od zmluvy v prípadoch stanovených zákonom alebo zmluvou. Od týchto ustanovení sa strany nemôžu odchýliť.

Jednotlivé dôsledky sú ďalej upravené v iných častiach zákona. Pre právo požadovať náhradu škody sa použije úprava v § 373 a nasl. ObchZ, tiež prevažne dispozitívna, pre právo odstúpiť od zmluvy § 344 a nasl., kogentná je iba úprava podmienok, za ktorých môže strana odstúpiť od zmluvy. Úprava zmluvnej pokuty sa sčasti nachádza v obchodnom zákonníku, kogentné je ustanovenie o moderačnom oprávnení súdu, subsidiárne sa použije občiansky zákonník. Právo strany požadovať plnenie pri vzájomnom plnení strán až po tom, čo splnila alebo je pripravená a schopná splniť súčasne s druhou stranou svoj záväzok a právo odoprieť plnenie je upravené v dispozitívnom ustanovení § 325 a 326 ObchZ.

Okrem všeobecnej úpravy omeškania v obchodných vzťahoch a jeho dôsledkov sa pri jednotlivých zmluvných typoch nachádza úprava zvláštna, ktorá má pred všeobecnou prednosť. Tejto zvláštnej úprave som sa samostatne nevenovala, uviedla som ju iba príkladne pri rozoberaní jednotlivých inštitútov.

Vo svojej práci som sa snažila o systematický výklad problematiky omeškania v obchodných vzťahoch a jeho dôsledkov, opierala som sa o názory odbornej verejnosti a rozsudky českých súdov. Mojm cieľom bolo ďalej poukázať na nezrovnalosti v právnej úprave, nedostatky a vyjadriť k nim svoj názor, navrhnúť možnú úpravu niektorých problémov do budúcnosti. V texte práce som porovnávala úpravu omeškania a jeho dôsledkov v obchodnom zákonníku s úpravou platného občianskeho zákonníka a na niektorých miestach s úpravou navrhovaného nového občianskeho zákonníka, ktorý má byť všeobecným súkromnoprávnym kódexom.

Práca je rozdelená do dvoch častí. V prvej som sa venovala pojmu omeškania v obchodných vzťahoch a jeho podstate, rozobrala som definíciu pojmu omeškania dlžníka a veriteľa. Vyjadrila som svoj názor k nejednotnému názoru na to, porušením akých povinností záväzkového vzťahu vzniká omeškanie. Podľa mojej mienky by mal byť výklad skôr užší a mal by byť zachovaný účel úpravy omeškania a jeho dôsledkov.

Druhá časť mojej práce je najobsiahlejšia. Postupne som sa venovala dôsledkom omeškania, najskôr tým, ktoré sú spoločné pre omeškanie dlžníka a veriteľa a následne úrokom z omeškania. Pre obmedzenosť rozsahu práce a šírku problematiky som sa venovala do hĺbky iba odstúpeniu od zmluvy a úrokom z omeškania. Odstúpeniu od zmluvy preto, lebo je to výrazný zásah do záväzkového vzťahu a preto som pokladala za dôležité rozobrať túto problematiku hlbšie. Úrokom z omeškania pre ich vzťah k omeškaniu, ktoré je podmienkou pre vznik práva na úroky z omeškania.

Najväčším problémom v úprave úrokov z omeškania je podľa mňa neobmedzenosť výšky, do ktorej môžu rásť, preto navrhujem poskytnúť súdom moderačné oprávnenie vo vzťahu k zmluvným aj zákonným úrokom z omeškania, alebo stanoviť strop pre maximálnu celkovú výšku, ktorú môžu dosiahnuť.

Venovala som sa aj harmonizačnej úprave úrokov z omeškania a postupne som rozobrala všetky nedopatrenia, ktoré vznikli pri transpozícii smernice. Porovnávala som spôsob a výsledok transpozície smernice medzi Českou a Slovenskou republikou.

Najväčším problémom úpravy odstúpenia od zmluvy ako dôsledku omeškania v obchodných vzťahoch je určenie, kedy porušenie zmluvy zakladá omeškanie alebo nie, k tejto problematike som zaujala postoj v prvej časti práce.

Zoznam skratiek

ČNB	- Česká národní banka
ObčZ	- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
Sb.	- Sbírka zákonů
SObchZ	- Zákon č. 513/1991 Zb., obchodný zákonník
SR	- Slovenská republika
Zb.	- Zbierka zákonov
Z.z.	- Zbierka zákonov Slovenskej republiky

Použitá literatura

Monografie

- Bejček, Eliáš, Raban a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 542 s.
- Dědič, J.; Čech, P. *Obchodní právo po vstupu ČR do EU aneb co všechno se po 1. květnu 2004 v obchodním právu změnilo?* Praha: Polygon, 2005. 485 s.
- Dědič, J. a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl IV*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002. S. 3059-4079 + Dodatek k 1. dubnu 2003, 8 s.
- Kopáč, L. *Obchodní kontrakty. I. díl*. Praha: Prospektrum, spol s r. o., 1993. 357 s.
- Ovečková, O. a kol. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. Iura Edition.
- Patěk, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 115 s.
- Pelikánová, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. 2. vyd. Praha: Linde, 1998. 543 s.
- Plíva, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009. 339 s.
- Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká Republika, 2009. 2. sv., 1079 s.
- Štenglová, I.; Plíva, S.; Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009. 1375 s.
- Švestka, J., Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká Republika, a. s., 2009. 550 s.

Časopisecké články

- Bejček, J. *Pět letmých pozastavení nad poslední loňskou novelou obchodního zákoníku*. Právní rozhledy. 2005, 11, s. 397-401.
- Čech, P.; Marek, K. *K odstoupení od obchodní smlouvy při prodlení dlužníka*. Právní rádce. 2007, 9, s. 25-32.

- Doležil, T. *Příliš těžké břemeno harmonizace – k novele obchodního zákoníku*. Právní rozhledy. 2005, 10, s. 354-359.
- Grulich, T. *Několik poznámek k § 369a obchodního zákoníku*. Právní rozhledy. 2005, 2, s. 57-59.
- Horáček, T. *Ještě k výpovědi a odstoupení od obchodní smlouvy*. Právní fórum. 2009, 3, s. 106-111.
- Horák, P. *Nová úprava úroku z prodlení v soudní praxi*. Právní fórum. 2005, 19, s. 708-712.
- Kopáč L., Švestka J. *Nad některými otázkami odstoupení od smlouvy podle obchodního zákoníku*. Právní rozhledy. 1995, 10, s. 402-404.
- Plíva, S. *Odstoupení od obchodní smlouvy*. Bulletin advokacie, 1993, s. 5-16.
- Plíva, S. *Prodlení v obchodních vztazích*. Obchodní právo. 1995, 10, s. 2-7.
- Tomsa, M. *Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích*. Obchodní právo. 1999, 12, s. 2-7.

Internetové stránky

Ministerstvo spravedlnosti, Návrh občanského zákoníku. Dostupné na World Wide Web:

http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Navrh_obcanskeho_zakoniku.pdf

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES. Dostupné na World Wide Web:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0035:CS:HTML>

Internetové stránky České národní banky. Dostupné na World Wide Web:

<http://www.cnb.cz/cs/index.html>

Internetové stránky Nejvyššího soudu České republiky. Dostupné na World Wide Web:

<http://www.nsoud.cz/>

Právne predpisy

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 513/1991 Zb., obchodný zákonník
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích
- Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku
- Nariadenie vlády č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka

Judikatura

- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. května 2009 sp zn. I. ÚS 523/2007, zdroj: ASPI
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. února 1994 sp. zn. 15 Co 481/93, zdroj: ASPI
- Rozsudek Krajského obchodního soudu Brno ze dne 9. ledna 1995 sp. zn. 24 Cm 597/93, zdroj: ASPI
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. ledna 1995 sp. zn.: 5 Cmo 811/95, zdroj: ASPI
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. dubna 2001 sp. zn. 29 Cdo 1583/2000, zdroj: www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. listopadu 2001 sp. zn. 29 Odo 207/2001, zdroj: ASPI
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. března 2003 sp. zn. 29 Odo 379/2001, zdroj: www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. února 2003 sp. zn. 32 Odo 400/2002, zdroj: ASPI
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. března sp. zn. 29 Odo 1214/2005, zdroj: www.nsoud.cz

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. května 2007 sp. zn. 32 Odo 202/2006, zdroj: ASPI
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. února 2007 sp. zn. 21 Cdo 681/2006, 21 Cdo 682/2006, zdroj: www.nsoud.cz

Omeškanie v obchodných vzťahoch a jeho dôsledky

Abstrakt

Tému omeškanie v obchodných vzťahoch a jeho dôsledky som si vybrala preto, lebo vo svojej budúcej kariére sa chcem venovať prevažne súkromnému právu a považujem za veľmi prospešné zoznámiť sa s touto témou do hĺbky.

Omeškanie v obchodných vzťahoch je veľmi často sa vyskytujúci jav. Môže spôsobiť veľké problémy v ekonomickej situácii subjektov, ktorých vzťahy sa riadia obchodným zákonníkom. Je preto potrebné upraviť dôsledky omeškania, aby sa zmiernili dopady porušenia obchodného vzťahu na stranu tohto vzťahu a potrestala sa strana, ktorá porušenie spôsobila. Zákonná úprava taktiež núti strany záväzkového vzťahu, aby svoj záväzok splnili.

Cieľom mojej práce je analyzovať tému omeškanie v obchodných vzťahoch a jeho dôsledky, venovať pozornosť niektorým nedostatkom právnej úpravy a navrhnúť možné zmeny.

Práca je rozdelená do dvoch kapitol. V prvej som sa zamerala na pojem omeškania v obchodných vzťahoch a podstatu tohto pojmu. Kapitola je rozdelená do dvoch častí. Prvá sa zaoberá omeškaním dlžníka a ďalšia omeškaním veriteľa. V druhej kapitole sú rozobrané dôsledky omeškania v obchodných vzťahoch. Je rozdelená do siedmych podkapitol, v každej sa venujem konkrétnemu dôsledku omeškania.

Hlavné závery, ku ktorým som prišla, sú nasledujúce. Obchodný zákonník rozdeľuje omeškanie v obchodných vzťahoch na omeškanie dlžníka a omeškanie veriteľa. Zodpovednosť za omeškanie je objektívna bez možnosti liberácie. Dlžník sa dostane do omeškania vtedy, keď nesplní svoj záväzok riadne a včas. Veriteľ je v omeškaní, keď neprijme riadne ponúknuté plnenie alebo neposkytne spolupôsobenie nutné k splneniu záväzku.

Dôsledky omeškania sú rovnaké pri omeškaní dlžníka aj veriteľa s výnimkou jedného. Iba v prípade, že dlžník je v omeškaní s peňažným plnením, je veriteľ oprávnený požadovať úroky z omeškania.

Ďalšími dôsledkami omeškania sú právo strany záväzkového vzťahu, ktorá nie je v omeškaní, trvať na riadnom splnení záväzku, ak zákon alebo zmluva nestanoví niečo iné; strana, ktorá je v omeškaní, nemôže požadovať splnenie záväzku druhou stranou v prípade vzájomných záväzkov. Strana môže požadovať náhradu škody, zmluvnú pokutu, ak si ju strany dohodli, a odstúpiť od zmluvy v prípade omeškania druhej strany. Obchodný zákonník rozlišuje dva spôsoby odstúpenia od zmluvy, ktoré sú závislé od toho, či sa jedná o podstatné alebo nepodstatné porušenie zmluvy. Strana, ktorá je v omeškaní, nesie nebezpečenstvo škody na veci. Posledným dôsledkom je právo požadovať úroky z omeškania. Úprava úrokov z omeškania obsahuje aj implementáciu Smernice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES o postupe proti opožděným platbám v obchodných transakciách v § 369a ObchZ.

Default in commercial obligations and its consequences

Summary

I chose the topic default in commercial obligations and its consequences because I would like to be devoted primarily in private law in my future career and I consider the deal with this topic in detail very useful.

Default in commercial obligations is very common phenomenon. It can cause huge problems in the economic situation of the subjects that are within the applicability of the Commercial Code. It is necessary to govern the consequences of default to mitigate the impact of a breach of an obligation on parties of the commercial obligations and to punish the party that breaches an obligation. Also the legislation compel the parties to a contract to fulfil their obligations.

The purpose of my thesis is to analyze the topic default in commercial obligations and its consequences, draw attention to some deficiency of the legal regulation and to suggest an amendment of legislation.

The thesis is composed of two chapters. Chapter One deals with concept and nature of default in commercial obligations, it consists of two parts. First describes the conception of debtor in default and second conception of creditor in default. Chapter Two is concerned with the consequences of the default and it is subdivided into seven parts. Each part focuses on several consequence.

The main conclusions, I have arrived at, are following. The Commercial Code recognizes debtor in default and creditor in default. The liability for default is strict without possibility to liberation. Debtor is in default when he does not fulfil his obligation on time or he fulfils it but not properly. Creditor is in default if he does not accept a properly performance or he does not provide a necessary cooperation, which is obliged to, to fulfil a debtor's obligation.

The consequences of default are the same for debtor in default and creditor in default except one. Only if debtor is in default with monetary obligation, creditor is entitled to claim interest of late payment.

Other consequences of default is a right of a party which is not in default to insist on the properly fulfilment of the obligation, if statute or contract do not provide for else, the party who is in default is not entitled to demand a fulfilment of obligation of the other party, if their obligations are mutual. Party to a contract has a right to claim damages, contractual penalty, if it is stipulated, and to withdraw from a contract if other party is in default. The Commercial Code recognizes two ways of withdrawal from a contract which depends on if the breach of the contract is fundamental or non – fundamental. The party who is in default is the holder of a danger of damage to property. The last consequence is the mentioned one, that creditor has a right to claim interest of late payment. The regulation of interest of late payment also implements Directive 2000/35/EC of the European Parliament and of the Council of 29 June 2000 on Combating Late Payment in Commercial Transactions in its Section 369a.

Zoznam kľúčových slov

OMEŠKANIE

DEFAULT

OBCHODNÉ VZŤAHY

COMMERCIAL OBLIGATIONS

DÔSLEDKY

CONSEQUENCES